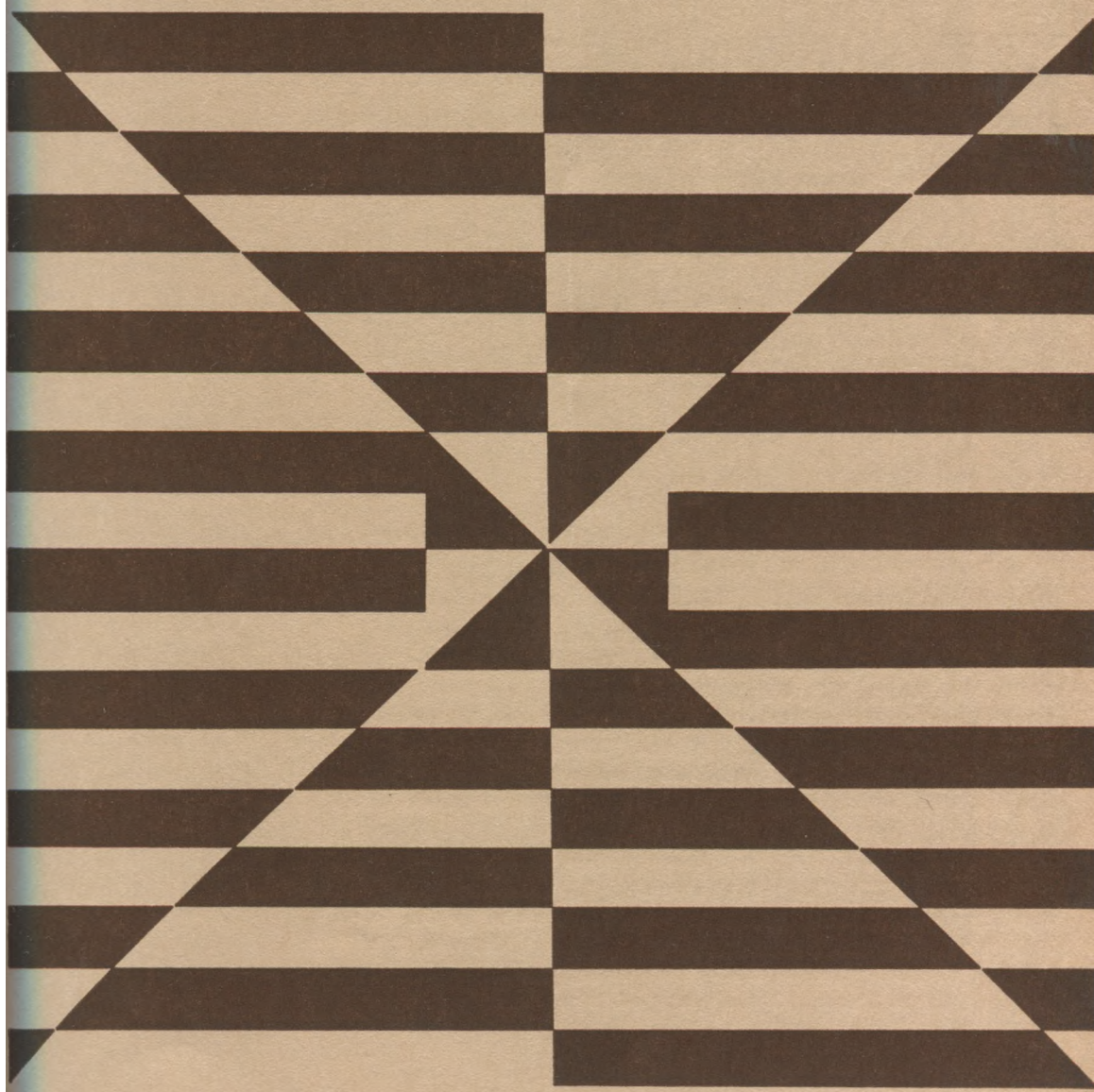

laiškai
lietuviams

1973
kovas
march
3

PRASMINGIAUSIA GAVĖNIOS ATGAILA Redaktorius	73	
UTOPIJA AR CHAOSAS (III) A. Paškus	75	
BROLIAI, SESĖS LIETUVIAI	Vysk. A. Deksnys ir vysk. V. Brizgys	79
JĖZUITAI NEPRIKLAUSOMOJE LIETUVOJE (III)	Br. Krištanavičius, S.J.	80
EILĖRAŠČIAI Zenta Tenisonaitė	87	
KUR TAVO BROLIS? A. Rubikas	88	
“DIDŽIŲJŲ KLAUSIMŲ” LABIRINTE (VI ir VII)	Dr. Gr. Valančius	90
DABARTIES KANKINIAI Vytautas Kąsnis	96	
NAUJAS EILĖRAŠČIU RINKINYS A. Tyruolis	98	
TINKAMI JAUNIMUI SKAITINIAI Nijolė Jankutė	100	
TĖVYNĖJE Danutė Bindokienė	101	
KALBA Juozas Vaišnys, S.J.	103	
TEATRAS Emilija Pakštaitė	105	
ATGARSIAI	106	

Viršelis ir skyrių vinjetės — Jūratės Eidukaitės.

Iliustracijos — Algimanto Kezys, S.J.

108 psl. užsklanda — Algirdo Kurausko.

**LAIŠKAI LIETUVIAMS — Tėvų Jėzuitų leidžiamas
religinės ir tautinės kultūros žurnalas.**

Redaktorius — Juozas Vaišnys, S.J. Redakcijos nariai:

Danutė Bindokienė, Algirdas Grigaitis, Vytautas Kasniūnas,

Algimantas Kezys, S.J., Nijolė Užubalienė.

Administracija: Petras Kleinotas, S.J., ir Aleksandra Likanderienė.

Adresas: 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois 60636.

Telefonas — 737-8400. Spaustuvė — Immaculata Press, Putnam,
Conn. 06260. Metinė prenumerata — 5 dol., atskiro numerio kaina
50 centų.

LAIŠKAI LIETUVIAMS (Letters to Lithuanians). Published
monthly except July and August, when bi-monthly, by the Jesuit
Fathers of Della Strada, Inc., 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois
60636. Yearly subscription \$5.00, single copy 50 cents. Second class
postage paid at Chicago, Illinois, and additional mailing office.

laiškai lietuviams

1973
kovas
march
XXIV no 3

Religinės ir tautinės kultūros žurnalas

PRASMINGIAUSIA GAVĖNIOS ATGAILA

Gavėnia yra rimtas liturginių metų laikotarpis — pasiruošimas prasmingai sutikti didžią mūsų tikėjimo paslaptį — Kristaus prisikėlimą, o taip pat drauge ir mūsų prisikėlimą amžinam gyvenimui. Kai kurie nepatenkinti priekaištuoja Bažnyčiai, kad ji, per daug pataikaudama šių laikų aukos bijančiam žmogui, savo reformomis beveik visai panaikino gavėnią. Pirmiau per visą gavėnią buvo įsakyta griežtai pasninkauti, susilaikyti nuo mėsinių valgių, o dabar — gyvenk, kaip nori, ir daryk, ką nori. Nėra jokių varžtų, nereikalaujama jokios aukos.

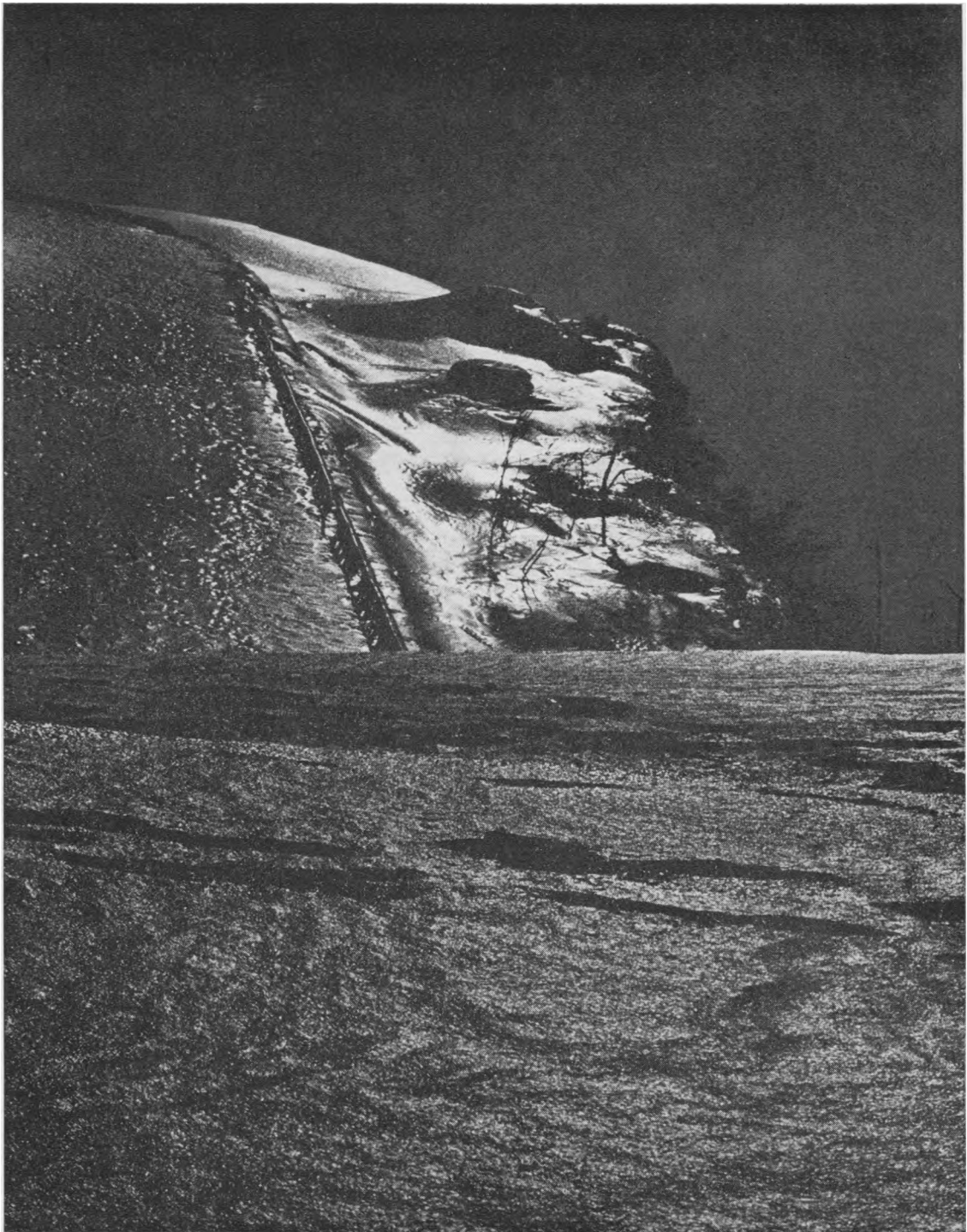
Labai klaidingas galvojimas, kad dabar nereikalaujama jokios aukos. Tos aukos, kurių dabar Bažnyčia iš tikinčiųjų laukia, yra daug subtilesnės ir, galima drąsiai sakyti, daug sunkesnės, negu pirmiau. Didelis čia daktas išvengti mėsinių valgių. Kiek yra vegetarų, kurie niekad mėsos nė į burną neima! Galima pasigaminti ar užsisakyti restorane prašmatniausių ir skaniausių valgių, kuriuose nebus nė trupinėlio mėsos. O kiek yra moterų (yra taip pat ir vyrų), kurios, norėdamos būti plonos, daug griežčiau pasninkauja, negu pirmiau gavėnioje. Bažnyčia tai labai gerai suprato ir dabar paliko žmonių laisvei pasirinkti kitas, daug prasmingesnes aukas. Nuo gavėnios atgailos dabar nė vienas nedispensuojamas, kiekvienas turi pagalvoti, kokios aukos, kokia atgaila jam šiuo metu būtų naudingesnė ir prasmingesnė.

Ar čia reikia daug galvoti, svarstyti, kad surastum, kokia atgaila, kokia auka būtų reikalingiausia ir naudingiausia? Tikrai nė-

ra reikalo per daug laužyti galvos, knibinėti visokios krikščioniškosios asketikos plonybėse, kad galėtum pasirinkti naudingą, praktišką, bet drauge ir tikrą, sunkią atgailą, kasdieninę Dievui malonią ir žmoneis išganingą auką. Užtenka tik prisiminti patį pagrindinį artimo meilės įsakymą. Šiam įsakymui nusikalsti progų gausiai pasitaiko kasdien. Gyvename drauge su kitais ir šeimoje, ir darbe, ir visuomeninėje veikloje. Argi nebūtų gražu ir labai prasminga gavėnios pradžioje pažvelgti į savo sąžinę, pasiklausti save, kokie mano santykiai su kitais, ar aš tikrai ištikimas šiam taip svarbiam Dievo įsakymui, kuris, paties Kristaus įsakymu priminimu, yra visų kitų įsakymų pagrindas.

Jeigu pagony, stebėdami pirmuosius krikščionis, sakydavo: "Žiūrėk, kaip jie vienas kitą myli!" — tai dabar mus, lietuvius, kiti stebėdami, galėtų gal pasakyti: "Žiūrėk, kaip jie vienas kito nekenčia, žiūrėk, kaip jie skaidosi, žiūrėk, kaip jie nevieningi!" Dabartinė mūsų visuomenės veikla kartais atrodo tik senų sąskaitų suvedinėjimas su savo tikrais ar tik įsivaizduotais priešais, su tais, kurie kada nors mus užgavo, ką nors pasakė, kaip nors mums nepatinkančiai pasielgė.

Tad pasiryškime vienas į kitą žiūrėti atlaidesniu ir krikščioniškesniu žvilgsniu. Kartais tai nebus lengva, reikės pasiaukojimo, savęs išsižadėjimo, bet tai ir bus prasminga, Dievui maloni ir mums visiems labai naudinga gavėnios atgaila.

Algimanto Kezio, S J., nuotrauka

UTOPIJA AR CHAOSAS (III)

A. PAŠKUS

KOMUNIZMAS AR KAPITALIZMAS?

Ne be pagrindo būkštaujama, kad vakarų demokratijos galinčios virsti rytų komunizmo aukomis. Šiai baimei priežasčių netrūksta. Pvz. vakaruose besiplečiąs pacifizmas silpnina jų karinį pajėgumą. Nuolatinis karių profesijos ir karo industrijos puolimas laužia karių moralę. O rytų bloko karinė galybė šitokių nuotaikų nei psichologiškai, nei medžiagiškai nėra veikiamas. Be to, vakarietišku kapitalistų godumas stiprina ne tik rytų pramonę, bet ir jų karinį potencialą. Vadinamosios revoliucijos (politinė, lytinė, moralinė, narkotinė ir t.t.) neša anarchiją, griauja pagrindines krašto vertybes bei institucijas (pvz. šeimą), silpnina pasitikėjimą demokratijos principais ir ruošia dirvą Lenino "demokratijai". Vis dėlto dabarties maištas visomis savo dimensijomis (politine, kultūrine, socialine ir dvasine) yra nepalyginamai pavojingesnis pasaulėžiūrinėms diktatūroms, pvz. Sovietų Sąjungai, negu vakarų demokratijoms, sakysime, JAV. Šio maišto bacilos gali mirtinai susargdinti tik negalintį keistis politinį organizmą. Komunistų galvos, regis, aiškiai nujaučia, kad priešinstitucinis judėjimas yra pavojingesnis sukalkėjusiam sovietų marksizmui, negu lanksčiam vakarų kapitalizmui. Užtat jie karingosios kairės pažiūrų nepagiria. Sovietų rašytojas Molchanov šią grupę vadina *mamaizmu*, kuris sujungia Markso, Marcuse ir Mao idėjas į visai dirbtinį mišinį.¹⁰ "Pravdos" propagandistas Y. Žukov studentų revoliucionierių vadą Cohn Bendit pavadino žmogumi vilko kailyje. Mat, tas, protestuodamas prieš amerikiečių karą Vietname, giedodamas seną Markso giesmę, pasisakė ir prieš komunistinę sistemą.¹¹

Šiuo metu jau daromas skirtumas tarp institucinio marksizmo arba komunizmo ir socializmo. Pirmojo atžvilgiu pasireiškia daug abejingumo net ir partijos narių tar-

pe. O antrasis Rytų Europos satelituose randa nemaža pritarimo. Prieš 10 metų Varšuvos universitete apklausinėj ant studentus buvo sužinota, kad 18% remia oficialią marksistinę liniją. Iš jų tik 2% buvę visiškai persiėmę oficialiaja komunistų linija. 72% pirmenybę teikia socialistinei sistemai. Socializmas plačiąja žodžio prasme yra ne kas kita, kaip bandymas sukurti teisingesnę visuomenę, paremtą viešosios gerovės, visuotinio masių mokymo, demokratijos principais bei pagrindinių produkcijos priemonių perleidimu visuomenės nuosavybei. Socialistų partijos Vakaruose su tais principais sutinka, nors ir nereikalauja visiškos gamybos priemonių nacionalizacijos. Panašios mintys reiškiamos ir Katalikų Bažnyčios socialinėje enciklikoje "Mater et Magistro" (1961 m.). Taigi institucinis marksizmas šiandien stovi prieš kitokius vakarus, negu buvo 19 amž. pabaigoje. Šiandien kapitalistinių Vakarų darbininkijos gerovė yra žymiai aukštesnė, negu komunistinių Rytų. Intelektualinis klimatas Vakaruose nebėra priešingas socialistinei ekonomijai, paremtai politine demokratija. Tai Vakarų stiprybės žymė. Tačiau Vakarų žmogus yra gerokai pasimetęs pasaulėžiūriniu atžvilgiu. Užtat jis nesunkiai ir pasiduoda pagundai, viliojančiai egzistencinę tuštumą užpildyti dialektinio materializmo filosofija. O marksistinė filosofija, virtusi pakaitaline religija, t.y. emociniu-dogmatiniu veiksmu, suparaližuoja jos išpažinėjo objektyvų ir nešališką galvojimą. Jam visur tesimato kapitalistinė priespauda, visur vaidenasi imperialistinio kolonializmo aukų kraujas. O jo "tikėjimas" neleidžia girdėti komunizmo aukų šauksmo nei regėti jų kraujo. Čia, šitoje pasaulėžiūrinėje tuštumoje ir į ją išskverbusiame surogatinėse "religijose", ir užtinkame bene didžiausią Vakarų žmogui pavojų.

Sovietams grasina vadinamieji "tiesos" ir "produktyvumo" ieškotojai. Pirmąją grupę sudaro rašytojai, filosofai ir humanistai; antrąją — ekonomistai, mokslininkai bei naujieji įmonių vadovai. Pirmieji mato gilią prarają tarp Markso skelbtos asmeninės laisvės ir institucinio marksizmo valdžios sistemos. Labiausiai išvalgus, aiškus ir artikuliuotas dogmatinio komunizmo pasmerkimas paprastai ateina iš šios grupės (Solzenicin, iš partijos išmesti komunistai teoretikai, A. Schaff, L. Kolakovski). Vakaruose panaši komunizmo kritika neretai pasirodo "naujosios kairės" sparne. Ekonominio produktyvumo siekią intelektualai, atrodo, supranta, kad konservatyvus dogmatizmas yra pati didžiausia kliūtis pozityviai socialinei kaitai. O Lenino tipo partija, regis, labiausiai susirūpinusi savos klasės išlaikymu valdžioje. Institucinis marksizmas tokiu būdu pasidarė oportunistiškų biurokratų oficialiaja doktrina. Pridėję dar tautinio identiteto problemą, pamatysime dar vieną plyšį komunistų internacionalo kolose.

Atsakant į dviejų alternatyvų teoriją, komunizmas ar kapitalizmas, galime spėti, kad nė viena iš jų netaps ateities visuomeninės santvarkos forma. Iš jų, atrodo, gims nauja sintezė. Jos vardas gal bus *demokratinis socializmas*. O vieta, kur šis kūdikis gims, greičiausiai bus Jungtinės Amerikos Valstybės. Ši šalis jau ir dabar tapo pasauline socialinės kaitos laboratorija. Dviejų amžių laikotarpyje yra vilties tikėtis santvarkos su didesne asmens laisve ir tobulesne socialine lygybe.

ŽEMĖS AR DANGAUS RELIGIJA

Vakarų žmonės, kurie jaučia reikalą pateisinti savo egzistenciją pasivedant žmonijos tarnybai ar kokiam kitam altruistiniam reikalui, paprastai nukrypsta į krikščionybę arba į marksizmą. Tie gi, kurie šio prasmės potraukio nejaučia, netampa nei tikrais marksistais, nei ištikimais krikščionimis. Tik neramiąsias dvasias pavilioja arba žemė, arba dangus. Marksistinė gyvenimo vizija ir užbūrė daugelį intelektualų ir idealistų. Žmogus nepakelia nei chaoso,

nei skepticizmo. Abu jis gali nugalėti tik tada, jei tiki ką nors absoliutaus. Jei vakarų žmonės nebetiki Kristaus; jeigu jiems krikščionybė atrodo per daug eteriška ir svetima; jei religija, jų nuomone, esanti per daug represyvi ir atsilikusi — tada marksizmas įgalina juos svajoti apie pasaulio vienybę ir žemės rojų. Nemažas skaičius atsisuka į Marksą dėl to, kad ieškojo objekto, kuriuo galėtų tikėti, vertybės, kuri būtų verta mirties, kai krikščionybė jiems nebeatrodė verta nei tikėjimo, nei kraujo. Marksistinės religijos populiarumas ir rodo, kad žmogus ieško kažko didesnio, kuriam jis galėtų atiduoti savo gyvenimą, kad jis karštai ilgisi save pavesti transcendentinei vilčiai. Tačiau marksizmas žmogų apvylė. Jam nepavyko nei pakeisti žmogaus, nei atpirkti jo širdies ir jo vidinės būties. Jis nesugebėjo duoti atsakymo į žmogui rūpimus klausimus. Pirmasis marksistinės teorijos radikalus eksperimentas net per 50 metų nesugebėjo pašalinti nei alienacijos, nei žmogaus išnaudojimo. Visiškai pakeitus ekonomines ir socialines sąlygas, vis tiek pasilieka žmogiškos dvasios iškrypimas, siekias kitą žmogų paversti sau naudingą objektu. Marksistinės valstybės, viešai išpažindamos laisvę tikėjimui, persekioja tikinčiuosius. Išpažindamos brolybę ir laisvę, pasisavino neklystančią tiesos . aiškinimo privilegiją ne tik civiliniame, bet ir kultūriniame, religiniame ir filosofiniame žmogaus gyvenimo sektoriuje. Išimtinis rūpestis ekonominėmis jėgomis, kilnus Markso humanizmas virto žmogaus vertės grasa. Broliškumo apribojimas tik bendradarbiavimu, gerinant medžiagines gyvenimo sąlygas, uždaro kelią į aukštesnę brolybės lygį, kylantį iš dvasinės bendrystės ieškojimo. O tos žmogaus pastangos prasiskverbti už medžiaginės ribos nesustoja, nežiūrint kokioje aplinkoje, kapitalistinėje ar marksistinėje, jis besirastų. Užtat žmogaus siekis kažko nepražūstamai reikšmingo, siekis, besikartojas visose kultūrose ir visuose istorijos perioduose, negali būti tik fikcija. Iš tiesų, gal tik dabar pradeda aiškėti, kad žmogaus alienacijos nepanaikina joks žė-

mės rojus, jokio žemiškoji religija. Iš tiesų, Marksas nepastebėjo, kad žmogus stato ne tik namus, bet pilis ir šventoves. Negalime kaltinti marksizmo, pasirinkusio sau tikslu visuotinį žmogaus išgelbėjimą, kuris padarytų transcendentinį atpirkimą visai nebereikalingą. Galime betgi pakaltinti Marksą, kad jis suklydo, galvodamas, kad ši tikslą žmogus gali pasiekti net ir tada, kai jis nėra tuo pačiu metu ir Dievo Sūnus. Galime Marksui priekaištauti, kad jis nesuprato, kokius išteklius krikščionybė savyje talpina. Tiesa, yra žmonių, kurie griebiasi religijos kaip raminančio svaigalo, bet yra daugybė tokių, kurie joje randa vilties, drąsos, užsidegimo ir jėgos savęs atsinaujinimui ir pasaulio atnaujinimui.

Krikščionybės ištekliai visų pirma glūdi jos pažiūrose į žmogų. Suprantama, kad krikščionybė nėra kompetentinga spręsti, kuri socialistinė struktūra ar ekonominė sistema labiausiai žmogui tinka. Ji yra kompetentinga mums priminti, kad asmuo nėra prekė, dėl kurios galima derėtis. Jis nėra daiktas, kurį galima būtų išmainyti į socialinę progresą. Asmuo ne tik yra vertesnis už laukų lelijas, bet ir už kiekvieną visuomeninį projektą, bandantį pasiekti socialinę gerovę. Krikščionybė primygtinai pabrėžia, kad nei esama, nei būsima visuomenės forma nėra taip absoliučiai reikalinga, kad vienos generacijos žmonės būtų galima paaukoti kitai generacijai, kuri tariamai privalėtų peržengti utopijos slenkstį. Krikščionybei asmuo yra nepalyginamai vertingesnis, negu jo sukurta bendruomenė. Šis personalistinis krikščioniškosios filosofijos principas yra vienas iš pačių svarbiausių rodiklių utopijos beieškančiam dabarties žmogui. Krikščionybė sutinka su Marksu dėl žmogaus alienacijos fakto, o nesutinka tik dėl jos priežasčių. Ne socialinės ir ekonominės sąlygos, kaip galvojo Marksas, bet žmogaus santykiai su žmogumi, o ypač su transcendentine tikrove, yra didžiausia alienacijos priežastis. Ne skurdžios, netobulos ekonominės sąlygos, bet ryšio stoka su absoliutiniu Asmeniu yra pati giliausia žmogaus nuskurdinimo šaknis. Užtat galu-

tinį žmogaus išgelbėjimą gali atnešti ne sistema, bet asmuo, absoliutus Asmuo, kuris žmogų suasmenina daugiau negu brangiausi jo gyvenime sutikti žmonės. Ne sistema, bet asmuo tegali pagydyti alienaciją. Net ne krikščionybė, bet Kristus mus gelbsti. Taigi, jis, Kristus, ir yra pats didžiausias krikščionybės išteklius. Be jo Markso rojus virto pragaru. Be jo žemiškoji religija paliko žmones vidiniai alkanus ir nusivylusius. Čia kaip tik krikščionybei ir siūlosi istorinis šansas žemės utopijas papildyti ta dieviškąja ateitimi, kurią Dangus mums pasiūlė kaip savo dovaną.

13-jo amžiaus Tomo Akviniečio teologinė - filosofinė sintezė buvo viena iš tų pagrindinių sąlygų, leidžiančių gimti moderniam pasauliui. Per ją krikščioniškoji tradicija suderino protą su tikėjimu, filosofą su tikinčiuoju, gamtos pasaulį su dieviškąja visatos kryptimi. Akviniečio patirtinės, racionalinės, sekuliarinės tikrovės dimensijos pabrėžimas, "antrinių" priežasčių iškelimas — tai dirva, leidusi išsivystyti mokslui. Pasisavinęs helenistinę mokslų tradiciją, islamo pasaulis 11 ir 12 amžiuje buvo tapęs net krikščioniškųjų vakarų mokytoju. Tačiau islamo religinės tradicijos neleido išsivystyti moderniai žmogaus gyvenimo tvarkai. Taip visa islamo kultūra prarado savo kuriamąją jėgą. Šiandieninės maišaties sukury krikščionybei pasiūlė panašus istorinis šansas atgauti savo prarastą įtaką pasaulyje ir panašus pavojus su islamo religija užsidaryti šventovių muziejuose. Katalikiškoji krikščionybė šį istorijos iššūkį priėmė. Mokslo ir socialinių idealų surogatiniais misticizmais nusivylusį žmogų ji ryžtasi pagydyti, parodydama pasauliui savo pačios grožį, suteikdama dvasinio maisto ir šviesos kenčiančiam ir kelio ieškančiam pasauliui. Šį uždavinį ji laiko savo visuotinio atperkamojo proceso integraline dalimi. Apvaizda šio kritiško lūžio metu siunčia asmenybių, kaip Teilhard de Chardin, kurie, giliai pažindami modernųjį mokslo pasaulį ir būdami ištikimi krikščioniškajai tradicijai, bando žemiškas utopijas nušviesti krikščioniškosios eschatologijos vizija.

Gal būt, šiuo metu didžiausia maišatis vyksta filosofinių prielaidų plotmėje. Jos, nors lengvai nepastebimos, ugdo arba griaua mūsų tikėjimą, formuoja mūsų pažiūras. Jei pvz. tikėsime tik fiziniams ir psichiniams žmogaus jėgoms, vargu ar rasime jame vietos religijai. Jei individą laikysime visa ko mastu, sunku bus susidaryti visuotiniais principais paremtą moralę. Jei žmogų ir universą laikysime uždara sfera, kurioje nėra vietos jokiam išikišimui iš šalies, tai prarasime šventųjų veiksmų, simbolių ir ženklų prasmės pajautimą. Jei netikėsime, kad Dievas įsiterpė į istorijos vyksmą, tai negalėsime tikėti, kad ir Eucharistija reiškia jo buvimą. Užtat šiandie reikalinga "atviro" pasaulėvaizdžio, kuris savo pradžioje ir pabaigoje reikalautų dieviško išikišimo. (Tokia yra pvz. Teilhardo sistema). Antra vertus, žmonių angažavimasis meilei, taikai, brolybei, laisvei ir teisybei išvirs į nudėvėtus, beprasmius šūkius, jei visos tos vertybės nebus paremtos ir koordinuotos universaliu principu, išplaukiančiu iš religinio tikėjimo arba gilios metafizikos. Čia ir vėl krikščionybė yra pašaukta pateikti pagrindinius amžinuosius principus, liečiančius žmogaus vietą gamtoje, žmogaus santykį su žmogumi ir žmogaus santykį su Dievu.

Pagaliau didėją "buvusių katalikų" būriai gąsdina šiandien ne vieną. Kai kurie iš šių, daugiausia jaunųjų, katalikų visai palieka krikščionybę ir net Dievą. Kai kurie, atmetę institucinę krikščionybę, ieško artimesnio ryšio su Kristum. Kiti pasineria įvairiuose misticizmuose. Visuose, esamuose ir "buvusiuose" katalikuose pastebimas individualaus savitumo pabrėžimas. Jie laiko save asmeniškai atsakomingesniais, negu ankstyvesnis jaunimas. Beje, jie tą atsakomybę supranta ne valstybei, visuomenei, Bažnyčiai ar Dievui, bet visų pirma sau patiems. Bet atsakomybė "sau", savajam "aš", būtinai veda į tolimesnį klausimą. Kas gi yra tas "pats", tas "aš"? Egzistencinė-fenomenologinė psichologija aiškiai atsako, kad psichologinis "aš" negali nei gimti, nei egzistuoti be socialinės aplinkos,

be kito žmogaus. Jei taip, tai šis teigimas būtinai implikuoja ir to "aš" atsakomybę kitam "aš". Žengę žingsnį toliau, užtiksimė vadinamąjį metafizinį "aš" arba, kitaip tariant, žmogiškąjį asmenį. O asmuo, teistinės filosofijos supratimu, negali nei atsirasti, nei egzistuoti be savo Pagrindo. Iš čia ir vėl kyla žmogaus atsakomybė jo Tvėrėjui. Vargu ar daug dabarties "revoliucionierių" šiuo keliu nueis. Yra vienok judėjimo srovių, vedančių į sąmonės-pasąmonės revoliuciją. Toks revoliucinis misticizmas sudaro palankią dirvą ir krikščioniškajam misticizmui. O atsakomybė sau, esant palankiom sąlygom, gali išvirsti į charakterio revoliuciją, paremtą žmogaus inteligencija, valios ir moralinės transcendencijos aktu. Taigi ir religinėj dimensijoj šalia tamos (mažėjančio katalikų skaičiaus) pasirodo ir šviesos (sąmoningiesnių krikščionių būriai).

Užbaiga

Ieškodami atsakymo į mus gąsdinantį klausimą, ar vakarų pasaulis eina anarchijos, ar utopijos kryptimi, pastebime dvi pagrindines kaitos sroves: griauančią-negatyvią ir statančią-pozityvią. Kai kuriuose taškuose šios srovės taip stipriai susilieja, kad vargu ar galima pramatyti šio sąlyčio išdavus. Vis dėlto rašinyje bandėme paliesti kai kuriuos ryškesnius šios dialektinės sankirtos taškus, liečiančius žmogų bei jo sukurtas gyvenimo sistemas: ūkį, valdžios struktūrą, religiją, moralę, dvasinių bei kūninių galių konfliktus. Kiekviename iš šių taškų suradome stiprias naikinančias ir ne mažiau stiprias kuriančias jėgų apraiškas. Jas bent kiek panagrinėję, radome pagrindą tikėti iš šio konflikto plaukiančia balansuotesnės tikrovės sinteze. Pvz. ūkis vis labiau linksta atsižvelgti į žmogų ir jį supančią aplinką; valdžios ir socialinės institucijos — į žemosios klasės reikalus. Nors komunizmas ir turi užėmęs trečdalį pasaulio, bet ne jam, o žmogui priklauso ateitis; žmogui, kuris pergyvena visas tironijas ir diktatūras. Nors kapitalizmas sėkmingai tenkina medžiaginius individo reikalavimus, bet ir ne jam, o demokratinei-

BROLIAI, SESĖS LIETUVIAI,

Gavėnia yra susitelkimo laikas. Ta proga mes daugiau pamąstome ne tik apie savo dvasinį gyvenimą, bet ir apie mūsų tautos likimą. Mūsų tėvynėje ir Rusijos gilumos tremtyje mūsų brolių dvasinės kančios pasiekė tokį laipsnį, kad jie, nepaisydami jokių pavojų, savo žygiais už tikėjimo ir tautos laisvę sujaukino pasaulį. Jie yra kartu ir patriotizmo, ir tikėjimo kaliniai. Pavergėjas stengiasi brutaliais būdais mūsų brolius surusinti, numoralinti, padaryti ateistais. Todėl mes, esantieji laisvame pasaulyje, turime teikti savo kenčiantiems tautiečiams visokeriopą paramą.

Visų pirma mes remiame jus per Lietuvos Katalikų Religinę Šalpa materialiniu būdu. Tegul ši parama bus tęsiama ir toliau. Ji bus tiek vaisinga, kiek jūs patys prisidėsite. Be to, per laisvojo pasaulio radijo bangas turime ir toliau tęsti religinę doktriną ir informaciją Lietuvai apie laisvojo pasaulio religinį gyvenimą, o laisvajį pasaulį informuoti apie tikinčiųjų likimą Lietuvoje. Šioje visokeriojoje informacijoje dalyvauja pagal išgales ir L.K. Religinė Šalpa. Mes visi privalome melstis už mūsų pavergtųjų brolių religinę ir tautinę laisvę. Ir malda, ir medžiaginei paramai yra tin-

socialistinei santvarkai priklauso ateitis. Krikščionybė, nors kiekybiškai gerokai sukręsta, kokybiškai iš šio konflikto išeis daug stipresnė (žmogiškai galvojant). Pagaliau žmonių auklėjimas ieškos harmonijos tarp proto ir jausmų, tarp kūno ir dvasios. Bet antra vertus kas gi gali garantuoti, kad vakarai neužtrokš savo pačių sukurtam palaidumo rojuje? Juk jei bendruomenė nebetiki nieku, o tik malonumu, ji jau yra mirties stadijoje. Bet argi vakarai jau neb turi nieko kito pasiūlyti kaip tik aukštesnį gyvenimo standartą ir skepticizmą?

kamas bet kuris laikas, bet į tai ypatingu būdu kviečiame Gavėnios metu.

Pagaliau yra labai svarbus reikalas susirūpinti lietuvių jaunimo pašaukimais į kunigus ir vienuolius. Noroms nenoroms kyla klausimas, kas užims dabar dirbančiųjų lietuvių kunigų ir vienuolių vietas lietuvių tarpe? Kam atiteks Amerikoje, Argentinoje, Brazilijoje, Kanadoje ir kitur kunigų ir vienuolių sukurti ir išvystyti monumentalūs darbai, jeigu dabartinis jaunimas nesusrūpins jų perimti į savo rankas?

Lietuvoje dvasinių pašaukimų nestinga. Tačiau ten komunistų vyriausybės nustatytas ribotas skaičius kandidatų į kunigus trukdo turėti reikiama kunigų skaičių. Praeitais 1972 metais Lietuvoje mirė 16 kunigų, o naujų pašventintų tebuvo vos šeši. Kas papildys mirštančius, invalidus? Jau ne pirmą kartą klausiame jaunimą ir visus lietuvius, ką mes duotume iš laisvo pasaulio Lietuvai bei kitiems kaimyniniams kraštams, jeigu šiandien ten grįžtų tikėjimo laisvė? Ar apie tai galvojame, ar ruošiamės? Šiam tikslu tuoj po karo buvo įsteigta Romoje Švento Kazimiero Kolegija, kuri jau yra davusi nemažą skaičių kunigų. Tačiau pastaruoju metu į ją atvyksta per mažai lietuvių jaunuolių. O kunigų reikalas yra ne mažesnis dabar, negu buvo anksčiau.

Brangūs lietuviai, mes kviečiame jus visus, ypač šiuo Gavėnios metu, dažnai apie šiuos keliamus klausimus pagalvoti, į juos įsisąmoninti, daugiau tarpusavyje tomis temomis kalbėti ir padaryti atitinkamas išvadas.

Mes kviečiame jus visus, kaip vienos šeimos vaikus, tiek pavieniai, tiek bendrai melstis, dirbti ir aukotis už Lietuvos tautos laisvę, jos kilnumą ir krikščioniškumą.

Mūsų meilė ir ištikimybė Dievui ir savo tautai tegul dega visų širdyse.

Vysk. Antanas Deksnys

Vysk. Vincentas Brizgys

JĖZUITAI NEPRIKLAUSOMOJE LIETUVOJE

BR. KRIŠTANAVIČIUS, S.J.

III. PIRMIEJI ŽINGSNIAI

Kauno Jėzuitų Kolegija, kurią po ilgos pertraukos lietuviai jėzuitai ryžosi atgauti ir atkurti, buvo pastatyta tarp 1740 ir 1770 metų. Jos fundatoriai buvo trys broliai jėzuitai Kojalavičiai. Uždarius popiežiui Klemensui XIV jėzuitų ordiną 1773 m. ir perskaičius jo bulą Kaune, tėvai turėjo uždaryti kolegiją, kurią perėmė rusų įsteigta Švietimo Komisija. Ji tęsė jėzuitų pradėtą švietimo darbą. Anais laikais kolegijoje mokytojavo garsusis poetas Adomas Mickevičius. 19 šimtmečio pradžioje kolegijos pastatai kartu su bažnyčia buvo pavesti ortodoksų vyskupui. Bažnyčia buvo pakelta į katedros rangą, o mokykla nustojo veikusi. Taip pasiliko iki pirmojo pasaulinio karo.

Artinantis vokiečių kariuomenei prie Kauno tvirtovės 1915 m. rugpiūčio mėnesio pradžioje, ortodoksų vyskupas nutarė bėgti kartu su rusų valdininkais ir padegė savo kurijos archyvą bei knygyną. Degant dokumentams, užsidėgė taip pat kolegijos rytų sparno pastogė ir dešinysis bažnyčios bokštas. Tačiau į Kauną besiveržią vokiečiai stengėsi gaisrą užgesinti. Apie tai papasakojo vėliau T. Karolis Taepfer, S.J., divizijos kapelionas.¹

Bažnyčia buvo taip sujaukta, kad T. Bernardas Bley, atvykęs į Kauną 1922 m. rugpiūčio 21 dieną ir pasitaręs su T. Drüding, apsisprendė jos neimti. Po pirmojo pasaulinio karo Vokietija gyveno gana skurdžiai, ir T. Bley atrodė, kad bažnyčios remontas jų provincijos finansinėms pajėgoms bus neįmanomas. "Karo metu", taip rašo *Kauno Jėzuitų Gimnazijos pirmasis dešimtmetis*, "bažnyčia labai nukentėjo nuo vokiečių šūvių. Pro sugadintą stogą įsiverždamas lietus ir sniegas sugadino visą vidaus įrengimą bei grindis ir labai pakenkė mūro luboms. Bažnyčioj karo metu buvo belaisvių stovykla".² T. J. Venckaus liudijimu, bent trečdalis dešiniojo bažnyčios bokš-

to buvo sugriautas ir per tą griuvėsių krūvą sunku buvo įeiti į bažnyčią. Vietomis buvo nukritęs tinkas, ir bažnyčia atrodė kaip laužas. T. Bley manė, kad būsimajai gimnazijai užteks namuose įrengtos koplyčios. Kauno Kunigų Seminarijoje buvo kalbama, kad jėzuitų bažnyčią reikėtų paversti studentų bažnyčia. Tuo tarpu niekas ja nesirūpino.

Išgirdęs Kauno Kunigų Seminarijos profesorių ir T. Bley planus, klierikas Venckus pradėjo įtikinėti T. Drüding, sutiktą Valkenburge 1922 m. spalio mėnesį, kad tėvai jėzuitai būtinai turėtų perimti ir bažnyčią. Jo argumentas buvo tas, kad tėvai, pramokę lietuvių kalbos, galės sakyti pamokslus ir išplėsti apaštalavimo darbą. T. Drüding prižadėjo tuo reikalu pasikalbėti su T. Provincijolu. T. Venckaus argumentas ir kolegijos konstrukcija vedė prie logiškos išvados, kad, perimant kolegiją, reikia būtinai perimti ir bažnyčią.

Pasibaigus pirmajam pasauliniam karui, buvusios jėzuitų kolegijos administracija rūpinosi prel. A. Dambrauskas. Rytniame kolegijos sparne įsikūrė prel. Povilas Januševičius, Švč. Trejybės parapijos klebonas. Padedamas Amerikos lietuvių, jis uždengė naują stogą, nupirko amatų mokyklai mašinų ir Kūdikėlio Jėzaus Draugijos vardu įsteigė ten našlaityną. Vakarniame kolegijos sparne gyveno Švč. Jėzaus Širdies seselės, trumpai vadinamos širdietėmis. Jos priklausė lietuvių-lenkų kongregacijai, įsteigtai rusų laikais. Toje kolegijos dalyje seselės turėjo savo vadovybės centrą, naujokyną, mergaičių mokytojų seminariją ir kuklų bendrabutį. Jų žinioje buvo ir Perkūno Namai. Taip atrodė senoji Kauno kolegija, kurioje tėvai jėzuitai turėjo pradėti naują misiją.

Atsisveikinęs su ordino broliais Olandijoje, T. Kipas leidosi ilgon kelionėn, pakeičiant stabelėdamas Berlyne ir Karaliaučiu-

je. Liepos 20 dieną pasiekė Kauną ir laikinai sustojo Birutės viešbutyje. Stotyje jo niekas nelaukė, o kai pasibeldė į kunigų seminarijos duris, jam buvo pasakyta, kad nėra vietos. Nebuvo vietos taip pat nei pas širdietes, nei prelado Januševičiaus našlaityne.³ Norėdamas taupyti pinigus, buvęs karo kapelionas ir trijų ordinų kavaliereus rado kitą išeitį. Pastebėjęs apgriautame bokšte užkampį, jis atsigabeno savo lagaminus iš viešbučio ir ryžosi ten nakvoti. Kadangi vakaras buvo dar toli, tą pačią dieną jis aplankė prel. Dambrauską ir vysk. J. Skvirecką. O kai grįžo į savo "butą", jame neberado lagaminų. Pasirodė, kad seselės širdietės susiprato ir perkėlė juos į gerai įrengtą kambarį dešiniajame kolegijos sparne.

Pernakvojęs pas seseles ir atlaikęs mišias zakristijoje, jis pasiteiravo, kur būtų galima rasti architektą. Kai seselės reikalingų informacijų suteikti negalėjo, T. Kipas nutarė aplankyti prof. Juozą Eretą ir pas jį pasiteirauti. Prof. Eretas jį maloniai priėmė ir nurodė architektą.⁴ Dar tą pačią dieną T. Kipas ir architektas apžiūrėjo bažnyčią. Tai buvo šeštadienis, liepos 21 diena.

Apžiūrėjimo darbai, tur būt, užsitęsė ir pirmadienį, nes tik liepos 24 dieną T. Kipas galėjo aplankyti popiežiaus delegatą Lietuvai, arkivyskupą Zechinį. Būdamas pats jėzuitas, delegatas priėmė jį maloniai, bet pats žiūrėjo į ateitį tamsokai. Tą pačią dieną T. Kipas aplankė ir seimo pirmininką Justiną Staugaitį, Panemunės kleboną. Grįždamas namo, jis persvarstė savo išpūdžius ir nutarė kibti į lietuvių kalbos gramatiką. Pasiryžimas buvo labai išmintingas, nes vėliau, nepraėjus nė vieneriems metams, jis nustebino Kauno visuomenę savo gana taisyklinga lietuvių kalba.

Liepos 27 dieną kartu su T. Andruška jis aplankė Joną Juozą Romaną, JAV lietuvių ir apskručių biznierių. Romanas jiems prižadėjo nemokamai duoti medžiagos bažnyčios remontui. Tai buvo savotiškas laimėjimas ir pralaimėjimas, nes 1925 m. tas pats J. J. Romanas sudarė T. Kipui nemažai finansinių rūpesčių.

Švėsdamas šv. Ignaco, ordino steigėjo, šventę, T. Kipas persikėlė į kitą kambarį, esantį kairiajame bažnyčios bokšte, antrame aukšte. Kambarys buvo nedidelis ir tamsokas, nes Rotušės aikštės kaštanai atėmė beveik visą šviesą. Tą pačią dieną šv. Ignaco garbei padėjo vežikams iškrauti apie 4.000 akmenų, atvežtų bokšto remontui. Tuo tarpu lietuvių kalbos studijos pažengė taip toli, kad rugpiučio 5 dieną drebančia širdimi galėjo perskaityti lietuviškai maldas po mišių. Kitą dieną jį aplankė kun. Lisauskis, pirmasis kolegijos geradaris, ir paaukojo bažnyčios remontui 100 litų. Tai buvo gera pradžia ir geras ženklas, nes už keleto dienų T. Bley prižadėjo atsiųsti T. Kipui 10.000 dolerių. Keistu sutapimu tą pačią dieną jį aplankė buvęs jėzuitų auklėtinis, šveicaras Gottfried Senn, kuris netrukus tapo T. Kipo dešiniąja ranka: tarpininku, supirkėju, naujų ryšių užmezgėju, patarėju ir t.t.

Rugpiučio 9 dieną T. Kipas ejo aplankyti ką tik sugrįžusį vyskupą Karevičių ir laukiamajame kambaryje sutiko kun. Juozą Končių, važiuojantį į JAV. Atrodo, kad T. Kipas padarė vyskupui gerą išpūdį, nes šis kitą dieną aplankė T. Kipą, įteikė jam 100 dolerių auką, o vakare atsiuntė daug vertingų knygų ir lovą su savo inicialais. Vyskupas pageidavo, kad T. B. Andruška gyventų ir toliau kunigų seminarijoje ir dėstytų lotynų kalbą bei Bažnyčios istoriją. Gyvendamas seminarijoje, jis duosias gražų pavyzdį kitiems, o klierikai, norintieji įstoti į Jėzaus Draugiją, galės su juo lengviau pasikalbėti. Jis noris greitai perleisti bažnyčią ir kolegiją tėvams jėzuitams, kad jie turėtų savo rankose ką nors apčiuopiamo.

Tuo tarpu kolegiją valdė prel. Dambrauskas, su kuriuo T. Kipas rugpiučio 11 dieną išėjo pasivaikščioti. Prelatas jį apšvietė apie lietuvius ir apie jėzuitų praeitį Lietuvoje. Kai T. Bley pirmą kartą aplankė Kauną, prel. Dambrauskas buvo labai nusistatęs prieš tėvą generolą W. Ledochowskį ir pradžioje nepasitikėjo jo pasiuntiniais.⁵ Dabar buvo sutirpę visi ledai, ir prel.

Prel. Povilas Januševičius

Dambrauskas pasiliko didelis tėvų jėzuitų draugas iki savo mirties.

Rugpiūčio 18 d. T. Kipą aplankė kitas busimasis jėzuitų bičiulis prof. Pr. Būčys, MIC. Jis patarė tėvams jėzuitams kuo greičiausiai steigti gimnaziją ir bendrabutį. To plano, žinoma, nebuvo galima įvykdyti, nes T. Andruška buvo prižadėtas kunigų seminarijai, o T. Kipas dar nemokėjo užtektinai lietuvių kalbos. Tačiau, matyt, kad tėvais jėzuitais pasitikėjo ne vienas prof. Pr. Būčys, nes tą pačią dieną seselė vyresnioji atnešė T. Kipui "Laisvę" su labai palankiu straipsniu, vardu "Tėvai Jėzuitai Kaune". Straipsnis baigiamas taip: "Esame dėkingi savo tautiečiui T. Andruškai, sugrįžusiam į tėvynę nešti šviesos. Ypatingai dėkingi esame T. Kipui, kuris savo aukštu išsilavinimu, gabumais ir gyvenimo patyrimu nori aukotis mūsų krašto labui". Aukotis jie tikrai norėjo, bet tik tiek ir taip,

kaip leido konkrečios gyvenimo sąlygos. Todėl neprižadėdamas nei gimnazijos, nei bendrabučio šiais metais, T. Kipas galėjo pasidžiaugti, kad, praėjus tik 40 dienų nuo jo atvykimo į Kauną, jau buvo sutaisytas bažnyčios bokštas ir pradėti kiti remonto darbai.

Atitrūkęs nuo įvairių rūpesčių, T. Kipas dalyvavo blaivininkų kongrese (IX. 11) ir porą kartų klausėsi katedroje pamokslų, nes norėjo pamatyti, kiek lietuviškai supranta ir kiek dar nesupranta. Rugsėjo 17 d. jį aplankė prel. Olšauskas ir pasiūlė steigti mokytojų seminariją Kaune. Ta proga prelatas prisipažino buvęs jėzuitų priešas ir manęs, kad jėzuitai neturėtų kelti kojos į Lietuvą tol, kol lenkas vadovaus jėzuitų ordinui. Dabar lenkinimo pavojus jau praėjęs.

Tą pačią dieną į Kauną atvyko trečias jėzuitas, brolis Maksimilijonas Schwartz. Jis buvo stalius ir labai reikalingas, nes netrukus žemės ūkio ministeris kun. M. Krupavičius prižadėjo kolegijai 200 kubinių metrų medžio nemokamai. Norėdamas atgauti gražius rėmus, kuriuos gen. Nagevičius "pasiskolinęs" iš tėvų jėzuitų bažnyčios Karo Muziejui, T. Kipas jį aplankė spalio 18 d. Vietoj rėmų, generolas jam davė naudingų patarimų, kaip atnaujinti bažnyčią. I mėnesio pabaigą T. Kipas gerokai nusisaldė, išgulėjo 8 dienas lovoje ir negalėjo priimti Smetonų šeimos, su kuria susipažino per Gottfried Senn spalio 8 dieną. Tą pačią spalio 8 dieną jis persikėlė į nedidelį kambarį rytiniame kolegijos sparne, antrame aukšte. Kambarys buvo šviesus ir pasiekiamas iš didelio svečių kambario. Ten T. Kipas išgyveno beveik 10 metų. Tuo tarpu lietuvių kalboje jis padarė tokią gerą pažangą, kad lapkričio 18 d. galėjo pasakyti seselėms konferenciją. Kūčias ir Kalėdas jis atšventė su seselėmis širdietėmis. Gruodžio 27 d. jį aplankė Juozas Beleckas ir pareiškė norą stoti į Jėzaus Draugiją. Šie pirmieji metai T. Kipui buvo vispusiškai sėkmingi: bažnyčioje vyko remonto darbai,⁶ visuomenė pareiškė didelį pasitikėjimą, valdžia ir pavieniai asmenys suteikė

pagalbos, o naujas kandidatas buvo tarsi ženklas, kad Lietuvos jėzuitų provincijos atstatymas nėra tuščia svajonė. Tų pačių metų rudenį, spalio 12 dieną, kun. Jonas Bružikas pradėjo naujokyną s'Heerenberg, Olandijoje. Lietuvos provincijos branduolys, susidedas iš T. Andruškos, J. Venckaus, J. Paukščio ir kun. Bružiko, jau buvo užmegzta.

Gyvendamas Kauno Kunigų Seminarijoje, T. Benediktas Andruška dėstė lotynų kalbą ir Bažnyčios istoriją, klausė išpažinčių ir ruošė knygą apie žmogaus sielą, jos esimą, dvasiškumą ir nemarumą. Tą jo 88 puslapių kūrinį išleido 1924 m. Šv. Kazimiero Draugija. 1923 m. vėlyvą vasarą jis vedė Panemunės dekanato kunigų rekolekcijas Veiveriuose ir padėjo kun. Bružikui išspręsti pašaukimo klausimą. Sprendžiant mokyklos atidarymo klausimą, T. Andruška pasisakė prieš, nes esamos jėgos dar perdaug silpnos.⁷

Norėdamas užsitikrinti pragyvenimo šaltinį, nuo 1924 m. sausio mėn. T. Kipas pradėjo dėstyti tikybą Kauno Vokiečių gimnazijoje.

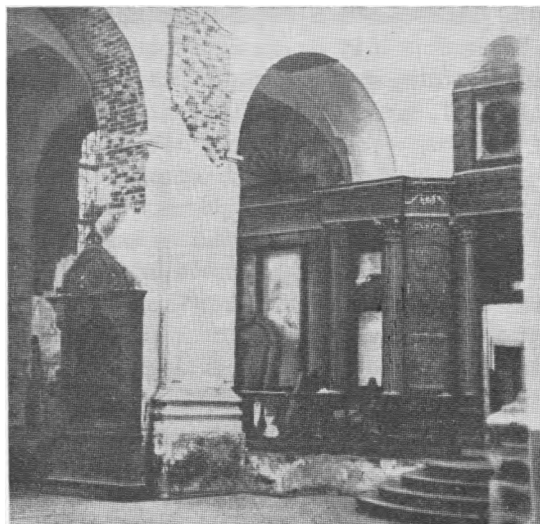
Sausio 6 d. T. Kipas padarė paskutinius ordino įžadus popiežiaus delegato koplyčioje ir netrukus gavo žinią, kad Romoje lapkričio 24 dieną pasirašyta bažnyčios ir kolegijos perdavimo sutartis. Dabar kilo du klausimai: kas bus su seselių širdiečių ir Šv. Kazimiero Draugijos anksčiau pasirašyta sutartimi ir kaip reikės atsilyginti Kūdikėlio Jėzaus Draugijai, atremontavusiai savo lėšomis rytinį kolegijos sparną. Seselių iškraustymo klausimas nebuvo skubus, nes jos gyveno prastesnėje kolegijos dalyje. Tačiau norint atidaryti gimnaziją, reikėjo tartis su Kūdikėlio Jėzaus Draugija. Tėvų jėzuitų laimei tos derybos buvo visiškai lengvos. Magdalena Galdikienė, draugijos sekretorė, sausio 11 dieną T. Kipui pareiškė, kad draugija jokio atlyginimo nereikalaujanti. Tai buvo didelė ir nelaukta dovana.

Tuo tarpu T. Kipas palengva susipažino ir su visuomeniniu lietuvių gyvenimu. Jau

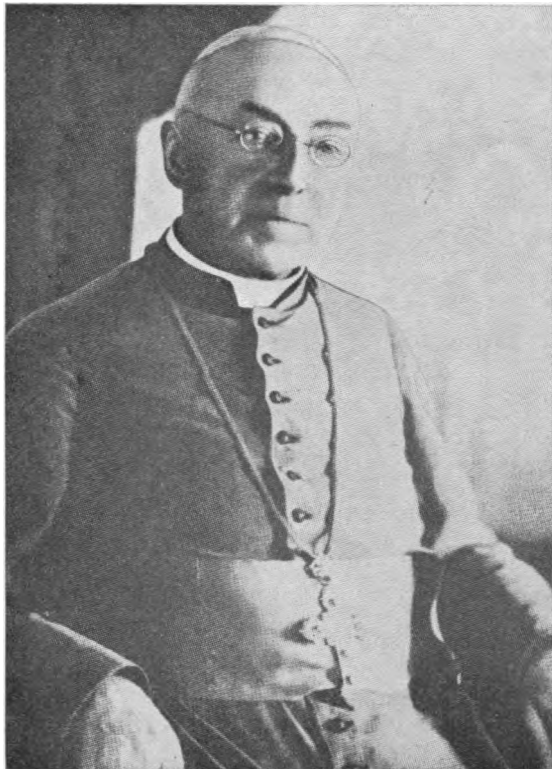
1923 m. spalio 16 d. prof. J. Eretas jį paklausė, kaip reikia laikytis koedukacinės auklėjimo sistemos atžvilgiu. T. Kipas jam išdėstė Bažnyčios normas ir patarė laikyti koedukacinę sistemą išimtimi, o nekoedukacinę normalia. Patarimas buvo priimtas ir seime patvirtintas. Prašomas prof. Ereto ar prof. Dovydaičio, T. Kipas persiuntė krikščionių demokratų paruoštą mokyklų įstatymą T. Schroeteler, S.J., dideliam tos srities specialistui, kad jis pareikštų savo nuomonę. Sausio 19 d. projektas buvo gražintas prof. Dovydaičiui su T. Schroeteler, S.J., pastabomis.

Jau ne kartą T. Kipas turėjo progos išgirsti iš vyskupų ir popiežiaus delegato apie Bažnyčios ir valstybės santykius. Tie santykiai 1924 m. pradėjo įsitempti, kai lietuviai pajuto, jog lenkai ruošia konkordatą su šv. Sostu.⁸ Bet tėvai jėzuitai pasiliko tik tos įtampos stebėtojai ir pasinėrė į savo darbus.

Vasario mėnesio pradžioje T. Kipas apsilankė Anykščius, Panevėžį ir Šiaulius, skaitė seselėms konferencijas ir klausė išpažinčių. Šiaulių stotyje jį užpuolė vagys ir pavogė 700 litų. Sugrįžęs namo, vasario 11 dieną perėmė senąją tėvų jėzuitų nuosavybę ir pradėjo remontuoti bažnyčią. Kai pra-

Jėzuitų bažnyčios vidus 1923 m.

Arkiv. Pranciškus Karevičius,
didelis jėzuitų geradaris

dėjo dažyti bažnyčios lubas, T. Andruška atsivedė menininkų komisiją ir sukritikavo jo parinktas spalvas. Kovo mėn. 31 dieną apie bažnyčios dažymą nepalankiai atsiliepė spaudoje ir P. Galaunė. Tuokart T. Andruška patarė atsiklausti kitų žmonių nuomonės. T. Kipas tą patarimą mielai priėmė ir pakvietė vysk. Karevičių. Iš savo pusės vyskupas pakvietė prel. Dambrauską ir kan. Tumą. Kai kažinkas paminėjo spaudoje ("Lietuvoje") pasirodžiusią Galaunės kritiką, prel. Dambrauskas prašė jo nepaisyti, nes, kaip jis pats išsireiškė, "kas politikoje yra Voldemaras, tas meno srityje yra Galaunė". Dažytojui parodžius keletą spalvų pavyzdžių, visi tos savotiškos komisijos nariai vieningai parinko baltą ir melsvą spalvą. Spalvos derinosi labai gražiai, ir bažnyčia darė labai jaukų išpūdį. Ypač gražiai atrodė didysis altorius. Iš nukryžiuoto Išganytojo tryško spinduliai ir tarsi rodė

kančios prasmę. Virš didžiojo altoriaus paveikslas buvo šv. Stanislovo paveikslas ir Kristaus monograma J. H. S., apšviečiami elektros šviesos. Netiesiogine elektros šviesa buvo apšviestas ir didysis altoriaus paveikslas. Visa presbiterija buvo pakelta, erdvi ir patraukli. Kas įeidavo į bažnyčią, tuojuo pasijusdavo esąs tikrai maldos namuose, kur viešpatavo pakili ir giedri nuotaika. Juose buvo lengva susikaupti.

Gegužės 1 dieną T. Kipas laikė seselių koplyčioje gegužines pamaldas ir pirmą kartą pasakė pamokslą lietuviškai. Dėl jo lietuvių kalbos jaudinosi ne tik jis pats, bet ir pamaldų dalyvės. Tačiau, pasibaigus pamaldoms, visi buvo patenkinti tuo retu rezultatu. Todėl sugrįžęs iš Anykščių ir Šiaulių, jis nuo gegužės 8 dienos vėl sakė pamokslus lietuviškai ir mažiau besijaudino.

Gegužės 11 dieną vyskupas Karevičius pašventino bažnyčią, pasakė pamokslą ir padovanojo būsimajai gimnazijai Audenių dvarą.⁹ Kadangi gandas apie bažnyčios dailumą buvo pasklidęs po Kauną, šventėje dalyvavo keletas ministerių, daug rinktinės publikos ir dar daugiau eilinių kauniškių. Nors T. Kipas pasiūlė T. Andruškai laikyti gegužines pamaldas ir sakyti pamokslą, bet šis tos garbės atsisakė ir, užlipęs ant vargonų, vadovavo giedojimui. Būdamas muzikas ir kompozitorius, T. Andruška atrado savo sritį. Publika bažnyčia susižavėjo. Labiausiai visiems patiko netiesioginis altoriaus apšvietimas, kuris labai tiko baroko stiliaus bažnyčiai. Nenuostabu, kad kitą vakarą vysk. Karevičius vėl aplankė tėvų jėzuitų bažnyčią, o vėliau davė leidimą laikyti panašias pamaldas ir birželio mėnesį. Iš tiesų, tos vakarinės pamaldos virto pastovia tradicija ir kasdien sutraukdavo daug tikinčiųjų.

Birželio 1 dieną prel. Pr. Kuraitis ir prel. Bl. Česnys atlaikė tėvų jėzuitų bažnyčioje pamaldas ateitininkams, studentams ir moksleiviams. Atrodo, kad bažnyčia taip visiems patiko, jog pašventinimo dieną daug žmonių stovėjo už durų ir stengėsi pamatyti bent didįjį altorių. Liepos 3 dieną T. Kipas pastebi savo užrašuose, kad "nuo

ryto iki vakaro beveik be pertraukos žmonės lankė mūsų bažnyčia, ypač pamaldų metu".¹⁰

Skoningai atremontuoti bažnyčiai atsirado ir geradarių. Pvz. Henrikas Račkus, tėvų jėzuitų kaimynas, jau keletą kartų buvo padovanojęs stambesnes sumas, panelės Smailytės bažnytinių rūbų, o arkivysk. Zechini 10.000 lyrų. Birželio 7 d. T. Kipas gavo T. Bley laišką, kuriuo jam užtikrino 2.000 guldenų paramą ir leido rudeniop atidaryti pirmąją gimnazijos klasę. Be to, tame laiške buvo pasakyta, kad prieš mokslo metų pradžią atvažiuos iš Vokietijos T. Antanas Fengeris, iš JAV klierikas Antanas Mešlis, o iš Anglijos — brolis Povilas Gencevičius. T. A. Fengeris buvo vokiečių. Versalio sutartimi jo tėviškė buvo prijungta prie Prancūzijos. Todėl jis tapo Prancūzijos piliečiu. A. Mešlis gimė Amerikoje ir įstojo į Naujosios Anglijos jėzuitų provinciją. Išgirdęs, kad jėzuitai kuriasi Lietuvoje, jis pasisiūlė mokytojauti Kaune. Brolis Gencevičius buvo Anglijos lietuvis. Nors pažadėtas Lietuvai, jis išvyko į Afriką ir kartu dirbo su anglais jėzuitais.

Kviečiamas seimo pirmininko kun. J. Staugaičio, Sekminių pirmą dieną T. Kipas pasakė pamokslą Panemunėje per atlaidus. Tie pirmieji pamokslai lietuvių kalba išgarsino jo vardą kunigų tarpe. "Žiūrėk", sakė davė jį, "T. Kipas, nepabuvęs Lietuvoje nė metų, jau taip gražiai kalba lietuviškai".

Birželio 10 dieną švietimo ministeris Leonas Bistras pranešė T. Kipui, kad rudeniop tėvai jėzuitai galės atidaryti klasikinę gimnaziją su lotynų ir vokiečių kalba. Kitą dieną T. Kipas dalyvavo pasitarime su gen. Nagevičium, Sofija Smetoniene ir Karo Ligoninės viršininku pulk. Kazimieru Oželiu, kurie norėjo, kad vadinamosios "Pilkosios Seseles" (Šv. Elzbietos seselės) perimtų bent vieną Karo Ligoninės skyrių. Paskui jį aplankė p. Biržiškienė ir p. Girienė. Pakeitusios savo neigiamą nuomonę apie Pilkąsias Seseles, jos atsiprašė T. Kipą už anksčiau pareikštus šiurkščius žodžius seselių atžvilgiu ir sutiko padengti seselių kelionės išlaidas, jei tik jos sutiktų atvykti į Lietuvą.

Didysis jėzuitų bažnyčios altorius

Pasitarimas seselių reikalu nedavė jokių rezultatų, nes tuo metu vysk. Karevičius buvo joms priešingas. Apskritai, anais metais daugelis lietuvių labai nepasitikėjo vokiečiais ir jų vengė. Pilkosios Seseles atvyko į Lietuvą 1925 m. rugpiučio 4 dieną ir perėmė tėvų jėzuitų namuose virtuvę, skalbyklą ir namų ruošą.

Liepos 1 d. prof. Eretas paprašė T. Kipą skaityti paskaitą katalikų kongrese apie vienuolių gyvenimą. Jis pats turįs dalyvauti kitur. Ilgai pagalvojęs ir pasitaręs su seselėmis širdietėmis, T. Kipas sutiko. Paskaitai ruošėsi visą popietę ir geroką nakties dalį. Prieš paskaitą vysk. A. Karosas jį pamokė, kaip tarti lietuviškai "I". Deja, tos raidės tarimo jis niekuomet tobulai neišmoko. Bet ta paskaita prof. Grinius taip susižavėjo, kad diskusijų metu pareiškė, jog tėvams jėzuitams reikėtų perleisti Saulės Namus, nes jie parodė, ką gali padaryti per vienerius metus. Sveikindamas T. Kipą tos

T. Antanas Fengeris, ūkvedys

paskaitos proga, popiežiaus delegatas jam taip pareiškė: "Šiandien jūs laimėjote visą Lietuvą".¹¹ Kitas dalyvis taip išsireiškė: "Aš norėčiau vadinti T. Kipą savo tautiečiu, nes jis kalbėjo apie Lietuvą, kaip savo tėvynę". Triukšmingai plodami, kongreso dalyviai jo pareiškimui pritarė.¹²

Liepos 23 d. į Kauną atvyko T. Antanas Fengeris ir perėmė namų ūkvedžio pareigas. Mėnesio pabaigoje atvyko ir trys kandidatai: Juozas Beleckas, Anatolijus Stanevičius ir Leonas Lukošius. Tais pačiais metais į atkuriamą Lietuvos provinciją norėjo stoti dar keturi kandidatai: Jonas Baranauskas, kun. Vincentas Strazdas, Stasys Rimkevičius ir Ildefonsas Stanevičius. Lukošius, pabuvęs s'Heerenbergo naujokyne tik keletą dienų, grįžo namo. Kun. Strazdas tikėjosi pas jėzuitus rasiąs griežtesnį gyvenimą ir, svyruodamas šen ir ten, pagaliau paliko Jėzaus Draugiją. Iš tų septynių kandidatų pasiliko tik du: Juozas Beleckas ir Stasys Rimkevičius.

Sulaukę tiek daug kandidatų, T. Kipas ir T. Andruška pradėjo dairytis naujokynui

namų. Liepos 29 dieną jie apžiūrėjo didelį sklypą Aleksote, kurį valdžia žadėjo dovanoti. Sklypas abiem patiko. Tačiau T. Bley, atvykęs vizituoti namų rugpiūčio 11 dieną, pareiškė, kad netinka koncentruoti visų namų vienoje vietoje, atseit, Kaune. Apžiūrėjęs namus ir bažnyčia, jis džiaugėsi padaryta pažanga ir papasakojo T. Kipui, kaip gražiai atsiliepė apie jėzuitų darbus Rygos arkivyskupo generalvikaras Stukels, kurį jis sutikęs Latvijoje. Beviešint provincijolui, rugpiūčio 23 d. iš naujokyno atvyko kl. Jonas Paukštys, o rugpiūčio 29 d. klierikas A. Mešlis. J. Paukštys tuojau pradėjo egzaminuoti mokinius, norinčius stoti į pirmąją klasę. Jam buvo pavesta ir kandidatų globa. Pažadėjęs dar 2 klierikus į pagalbą ir palikęs 100 dolerių, T. Bley grįžo į Vokietiją. Pirmoji gimnazijos klasė buvo atidaryta rugsėjo 1 dieną.

1. Bley, Die Anfänge der neuen Litauischen Provinz S.J., 2 p.
2. Kauno Jėzuitų Gimnazija, 1924-1934, 17 p.
3. Kipp, Litauen, 2 p.
4. Galimas daiktas, kad architektas buvo šveicaras Mösch.
5. Bley, Die Anfänge der neuen Litauischen Provinz S.J., 2 p.
6. Maj. Petras Šeštakauskas sakė, kad prie remonto darbų gerais patarimais prisidėjęs prof. Vladas Dubeneckis.
7. Kipp, Litauen, 5 p.
8. Apie Bažnyčios ir vyriausybės santykius gana smulkiai parašė vysk. Pr. Būčys savo straipsnyje "Pijaus XI darbai Lietuvai". Žiūr. Pijus XI. Redagavo O. Zaštautaitė, išleido Liet. Moterų Kultūros Draugija 1937 m.
9. Historia domus, 2 p.
10. Kipp, Litauen, 8 p.
11. Mitteilungen, 1960 m., 496 p.
12. Kipp, Litauen, 10 p.

Istorijos žinojimas vaikus padaro suaugusiais, o jos nežinojimas suaugusius padaro vaikais.

V i v e s

ZENTA TENISONAITĖ

DIALOGAS

Poetas regi. Jis regi tai, kas yra už matymo
ribos. Jonas Aistis

Signalams ir ženklams nebėra vietos...
(Ir mano lūpose apmirę žodžiai).
Domkratai ir buldozeriai išrovė liepas.

Civilizacija — kartoji tu,
(anglies garu ir sieros vandenilio rojų?)
Kompiuterių ir robotų rytojus.

O aš bijau — metalo milžinas atgijo
ir protestas, ir melancholija — akli...

O tu juokies — kaukliai ir keltuvai giria
būsimąją dieną. Dangoraiziai tik auga
gatvėse (kaip grybai rudenį miške).

O aš gailiuos — dienos pernykščios...
O tu sakai — civilizacija šventa.
O aš šaukiu — jau mūsų žemė trokšta! ...

AURORA BOREALIS

Per tylas ir svetimas marias
plaukia keistas minčių laivas —
paklydęs jūroje galvojimo.

Kada, kada, saulėteki, pakilęs
iš žarų negėstančios ugnies,
tu laisvės liepsna sužarėsi! ...

Kad pagaliau galiūno lūpomis staiga
šiaurės pašvaitės pranašas prabiltų:

“Man baisiai gaila tų, kurie
nemato saulės — pro užkaltą langą..

ODĖ

Noriu tave mylėt, poezijos spalvingas paukšti,
iš pasakų ir sakmių atkeliavęs pas mane.
Nebegirdžiu skambių dainų kitų pasaulių,
kai tu pragysti man iliuzijos sapne.

Ir aš klausau — užburta tavo balso vyliaus.
Melodijos ir himnai skamba man šventi.
Ir tu gaudi — aukso balsu žynys, dievydas,
o aš tyliu — stebuklų žemės laukdama.

Ir netyčia, palietus vieną tavo plunksną,
man žvaigždės pasilieja — pasaka tikra.
Ir vis meldžiu, kad pasiliktu tavo aidas —
kaip kelrodis žibėti nakti be šviesų.

MOTINAI

Aš papasakosiu pavasario žolės aromatu
ir margiems drugeliams laukuose.

Aš sakysiu vasaros vėjui ir
juodam strazdui sode,

kaip aš tave mylėjau...

Aš papasakosiu nerimstančios jūros
sakalų putotiems sparnams ir
kartosiu baltoms žuvėdroms ir vėtroms,
kaip aš tave mylėjau...

Aš šnibždėsiu šildančiai saulei ir
šaltos mėnesienos sapnams.

Aš dainuosiu per dienas ir naktis
ir šauksiu žemei ir pasauliui,

kaip aš tave mylėjau,
Mamyte mano!

VANITAS

Unless I look into her eyes,
All is black night.

Bhartshan

Tuštībā širdyse — puikybė gatvėse.
Dykai ištiesusi rankas maldauju —
mažo trupinėlio sielai saldiesio.

o, vanitas...

Neišmainyk tu saulės spindulių
į dirbtinę katodo lempos šviesą ir,
prie stabų ir kaukių aukuro suklypęs,
nebeaukok aukų — dievams marionečių.

o, vanitas...

Balta žuvėdra ir balti balandžiai.
Žmogaus ir laisvės sąvoka — taika.
Kodėl dar ažuolai sustingę merdi
ir gelsvais lapais dangstosi mirtis?

o, vanitas...

Širynt baltos lelijos žiedas krito —
apakintas kermais žalčių — akim nefrito.

o, vanitas...

ILGESYS

Ir slenka ilgesys, lyg žiburys žavingas,
lyg balsas toks švelnus, kurs nieko nesakys.
Ilgiuosi aš tavęs, kai žavesys žaismingam
beprotiška aistra užtemdo man akis.

Ilgiuosi aš tavęs — harmoniškosios laimės.
Ilgiuosi aš tavęs — tyli ir nerami.
Ilgiuosi aš tavęs, ir ilgesys apsvaigęs,
kaip žibančios žarijos, žaroja manyje.

KUR TAVO BROLIS?

A. RUBIKAS

DVEJOPA DVASIA

Kartą pas Kristų "buvo atvestas vienas velnio apsėstas, aklas ir nebylys, ir jis pagydė jį, taip kad tas kalbėjo ir regėjo. Visos minios stebėjosi ir sakė: Ar ne šitas Dovydo sūnus? Išgirdę fariziejai tarė: Jis išvaro velnius ne kitaip, kaip tik per velnių kunigaikštį Beelzebubą".

Šitaip atpasakoja evangelistas Matas vieną Kristaus susirėmimą su savo priešininkais fariziejais (12, 22-30). Viešpats jiems labai logiškai atkirto, kad jei šėtonas išvarinėtų šėtonus, tai jo karalystė jau seniai būtų griuvusi. "Bet jei aš išvarau velnius Dievo dvasia, tai į jūsų tarpą atėjo Dievo karalystė". Tuo Viešpats patvirtino tiesą, kuri paaiškėja kiekvienam giliau galvojančiam žmogui, kad šėtono dvasią galima išvaryti tik jai priešinga Dievo dvasia.

Šiandien girdėti daug protestų prieš neteisybes žmonių tarpe, prieš prievartavimus bei okupacijas. Tuo klausimu daug kalbų sakoma ir knygų rašoma. Ir tai su pagrindu. Vargas, jei žmonės prieš neteisybes nekotytų. Bet būna atsitikimų, kad kovotojai prieš kitų neteisybes panašias neteisybes daro savo namuose. Reikalaujami žodžio laisvės kitur, savo žodžiui bei savo nuomonei reikalauja tokios pat monopolio teisės.

Bet protestuoti prieš kitų neteisybes ir panašias daryti namie reiškia bandyti šėtoną išvaryti šėtonu. Kaip iš evangelijos matyti, tai neįmanoma.

ALTORIUS IR BROLIS

Senasis Testamentas Pradžios knygoje pasakoja apie Adomo sūnų Kainą. Kainas jokių būdu nebuvo bedievis. Jis, kaip ir Abelis, pripažino Dievą ir jam aukojo aukas arba kaip šventas Raštas sako: "atnašavo Viešpačiui iš žemės vaisių dovanas" (Prad. 4,5). Bet jo dovanos Viešpačiui buvo nepriimtinos, nes Kaino širdis buvo pik-

ta, ir jo nuodėmė jau buvo duryse (plg. 4,7). To pykčio priežastimi buvo Kaino pavydas arba jo netvarkingas pageidimas. Dėl to Viešpats Kainą perspėjo: "Pageidimas tau palenktas ir tu turi jam viešpatauti" (4,7). Bet Kainas pageidimui viešpatauti nenorėjo. Dėl to Dievas jo nelaimino. Dievas nepasitenkino Kaino atnašaujama auka, nors ji ir buvo dovana iš žemės vaisių, iš to, ką Kainas turėjo. Dievo akyse lemiantis dalykas buvo ne ant aukuro sudėtos dovanos, o Kaino nusistatymas brolio atžvilgiu — jo širdis. O ši buvo pilna neapykantos. Kainas vieną dieną Abelį išsiviliojo į laukus ir jį užmušė. Šv. Raštas pasakoja, kad "Kainas labai įpyko ir jo veidas pasikeitė" (4, 5). Teisę gyventi jis pripažino tik sau. Tai buvo pradžia monopolinės sistemos.

Dievas Kainą tuojau pašaukė savo teisman, reikalaudamas atsakymo: "Kur yra tavo brolis Abelis?" (4,9). Šis Dievo klausimas aiškiai buvo visuomeninio, socialinio pobūdžio. Tuo klausimu Dievas aiškiai parodė, kad jis stovi santykių su žmogumi, brolio su broliu sargyboje.

DIEVO PAVEIKSLAS

Ta pati Pradžios knyga, kalbėdama apie pasaulio sutvėrimą, pasakoja, kaip Dievas, sukūręs žmones, po jų kojomis padėjo visą gamtą ir pasakė: "Viešpataukite jūros žuvisims, ir dangaus paukščiams, ir visiems gyvuliams, kurie kruta ant žemės" (1,28).

Bet šiame pasakojime veltui ieškotume leidimo viešpatauti žmogui. Katalogas, kuriuo Dievas išskaičiuoja tuos daiktus ar gyvius, kuriuos žmogus gali palenkti savo naudai, yra gana ilgas. Prieš sutverdamas žmogų. Dievas šitaip kalba: "Padarykime žmogų pagal mūsų paveikslą ir mūsų panašumą, ir jis tevaldo jūros žuvis, ir dangaus paukščius, ir žvėris, ir visą žemę, ir visus roplius, kurie kruta ant žemės" (1,26). Bet šitame kataloge nėra leidimo užvaldyti

žmogų. Žmogus turi teisę sau pavergti jūros, sausumos ir oro gyvius, bet jis neturi teisės pavergti kito žmogaus dėl to, kad "Dievas sutvėrė žmogų pagal savo paveikslą" (1,27). Dievo paveikslą pavergti savo tikslams neturi teisės niekas. Virš jo yra tik vienas Dievas.

Iš to seka viena labai griežta logiška išvada: ten, kur skelbiamas Dievas bei jo apreiškimas, ten, kur Dievo vardu yra vedama kova prieš neteisybes, ten turi viešpatauti nepaprasta pagarba Dievo paveikslui — žmogui.

MONOPOLINĖ DVASIA

Leonas XIII enciklikoje *Rerum Novarum*, kovodamas prieš 19-to šimtmečio socialines neteisybes, aiškina, kad monopolinė sistema buvo įgalinusi mažą saujelę turtuolių daugybę darbininkų padaryti savo vergais. (Apie tas neteisybes yra jau daug prirašyta). Darbininko išnaudojimas buvo pasiekęs tokį laipsnį, kad popiežius išnaudotojams grasino dangaus kerštu. Bet tokia padėtis buvo atsiradusi ne kokiam bedieviškame krašte, o krikščioniškuose Vakaruose, kur krikščionys taip pat statė aukurus ir aukėjo aukas. Bet į Dievo klausimą: Kur yra tavo brolis? — ir jie atsakydavo kaip ir Kainas: "Bene aš esu savo brolio sargas" (4,9). Tai būdavo atsakymas, duotas ne žodžiu, o kasdienine laikysena: stovėti prie aukuro ir nepripažinti tų pačių teisių į gyvenimą savo broliui. Kai kurie 19-to šimtmečio krikščionys manė, kad Dievo klausimą galima išrišti labai paprastai, pastumiant į šalį visuomeninių santykių klausimą. Jiems Dievo klausimas nebuvo kartu ir santykių brolio su broliu klausimas — kaip jis nebuvo ir Kainui.

Už tą nedovanotiną klaidą ateinančių kartų tikintieji turėjo skaudžiai užmokėti. Dėl socialinių neteisybių kilę maištai atnešė ašarų upelius.

Bet kas keisčiausia, kad kai kurie šių dienų kovotojai mano kitų neteisybes galėsią nugalėti ta pačia monopoline sistema, kuri jas iššaukė ar iššaukia.

Monopolis reiškia išimtinę teisę arba jos gavimą, o monopolizmas — tos teisės sujungimą vienose rankose. Monopolinė sistema arba laikysena yra galima ne tik ūkyje, bet ir kitose gyvenimo srityse. Ji gali pasireikšti žodžio ar sprendimo teisės atidavimu į vieno ar kelių privilegijuotų rankas.

Bet ar tai nėra paradoksas, kai didesnio ar mažesnio masto diktatoriai pasišauna kovoti prieš kitų diktatūras ar prieš jas protestuoti, o savo namuose puoselėja tą pačią diktatūrinę dvasią? Ar tai nėra noras šėtoną varyti šėtonu? Kaip iš evangelijos matyti, šėtoną, arba netvarką, neteisybę, galima išvaryti tik joms priešinga Dievo dvasia. O Dievo dvasia yra kartu ir broliškų santykių dvasia. Viešpats sako: "Ką jūs padarėte vienam šitų mano mažiausių brolių, man padarėte" (Mato, 25, 40).

Brolį galima "likviduoti" ne tik fiziškai, bet ir dvasiškai: jį apeinant, jį stumiant į šalį, jo balso, jo nuomonės nepaisant, su juo nesiskaitant, jį niekinant kitų akyse.

Bet Kristaus minimas "mažiausias brolių" turi tą pačią neginčijamą teisę į gyvenimą ir jo pilnybę. Jis taip pat turi savo nuomonę, savo norus, savo pageidavimus, savo reikalavimus. Naudojantis įtakingesniojo galia stumti jį į šalį ir paskui išeiti kovon prieš kitų neteisybes, — ar tai nereiškia iš tokios kovos daryti farsą (juokus)? Tada vietoj kitų neteisybės atsistoja kaip pakaitalas ta pati neteisybė, tik kitokia plotme ar kitokiu mastu.

Viešpats neteisybes ir netvarką šalino Dievo dvasia. O Dievo dvasia yra broliškų santykių dvasia, nes Dievas klausia be išimties visus, visur ir visada: "Kur yra tavo brolis?" Dievas taip klausia dėl to, kad ir brolis yra sutvertas pagal Jo paveikslą ir panašumą.

Labai keista, kad žmonės teisia tai, ko visai nepažįsta — kito žmogaus vidų, bet neteisia to, ką labai gerai pažįsta — savęs.

Šv. Pranciškus Salezietis

“Didžiųjų klausimų” labirinte

(A. Maceinos "Didžiuosius dabarties klausimus" vertinant)

DR. GR. VALANČIUS

VI. JĖZUITAI — TEOLOGIJOS IR FILOSOFIJOS IGNORANTAI?!

Jeigu, galima sakyti, patį žymiausią šių laikų jėzuitą Teilhard de Chardin "Didžiųjų klausimų" autorius taip suniekina, tai ar galėtų būti geresni kiti? Susimildami, nurodykite man bent vieną žinomesnį jėzuitą, kuris būtų pasmerkęs Teilhardą. To nepadarė nei Maceinos dažnai cituojamas žymus jėzuitas teologas Jean Danielou (dabar jau kardinolas), nei trys paskutiniai Jėzuitų ordino generolai: Ledochowski, Janssen, Arrupe. O tų, kurie entuziastiškai jį rėmė ir jam pritarė, galėčiau išskaičiuoti ilgą virtinę. Gal žymiausi Teilhardo priešai buvo Vatikano kurijos cenzorius Lagrange, O.P., ir kard. Journet bei Ruffini. Šis pastarasis išleido antievoliucinę brošiūrą. Bet Maceina nė vieno iš šitų minėtų žymesnių asmenybių nė talkon nesikviečia, pasikliaudamas tik antraeiliais ir trečiaeiliais, beveik išimtinai vokiečių teologais. Pasitalkinimas dviejų žymių mokslininkų vardų, zoologo Medawar ir biologo Rostand, norint įrodyti, kad Teilhardas yra "mokslo išjuoka", labai neskaniai atsiduoda: tai yra nesusipratimas, nevykęs humoras ir nepadorumas — ateistų botagais čaižyti jėzuitą! Juk juodu net ne mokslo, bet tikėjimo, ne pasaulėvaizdžio, o pasaulėžiūros vardu ir visą ginčą užvirė. Pagaliau Maceina nėra jau toks

naivus, kad nežinotų, jog biologas ar zoologas kartais gali tiek nusimanyti apie geologiją ar paleontologiją, kaip teologas apie mediciną.

Tad patarkite, ką dabar daryti? Ar antrašėje uždėtą klausuką (abejojimą) ir šauktuką (nustebimą) išbraukti ar palikti? Bent ligšiol visi manėme (aš ir dabar tebe-manau), kad Jėzuitų ordinas buvo ir tebėra vienas mokyčiausių ir smegeningiausių. O štai dabar apsvyvilimas! Čia kažkas turi būti netvarkoj. Juk netiesiogiai į kaltinamųjų suolą čia yra pasodintas visas Jėzuitų ordinas, kuris per kelias dešimtis metų gynė ir globojo tą "viščiuką" Teilhardą, skelbian-tį "išmones, nesąmones, svaičiojimus ir net išjuokusį mokslą"! Manau, kad nedidelė jiems paguoda ir tai, kad drauge su jais į tą "nusikaltėlių" suolą yra pasodinti ir kiti pasaulinio masto mokslininkai, filosofai ir teologai, kurie pritarė Teilhardui. Suminė-kime bent svarbesnius: Henri Bergson, Ed. Leroy, Maurice Blondel, Sertillanges, O.P., George Barbour, Begouen, Dubarle, O.P., broliai Aldous ir Julian Huxley ir t.t. Galima paminėti ir iš pačių jėzuitų bent švie-sesniausias žvaigždes: Charles, Fontoynt, Pierre Leroy, Lubac, Marechal, Rousselot, Rahner, Solanges ir kt. O kardinolai Sa-liege, Verdier, Danielou, Suhard, Feltin sa-vo stipriais pečiais sulaikė įvairius grasini-mus, nukreiptus prieš Teilhardą.

Ar nebūtų galima išmone pavadinti iš Maceinos knygos konteksto išplaukiančią prielaidą, kad teilhardinė evoliucijos sam-prata nesiderinanti ir netgi prieštaraujanti paties Dievo duotai savo definicijai? Dievas prie degančio erškėtkrūmio Mozei pasakė: "Esu, kurs esu" (Exod. 3,14). Ar tai nėra tas pat, kas šv. Anzelmo "Būtis per se", ar tai nesiderina su tomistiniu "ipsum esse", ar būtinai prieštarauja šv. Ignaco "universus organicus", ar šv. Bernardo "unitas crea-tionis"? Ar Maceina ieškojo kelio, ar bandė derinti visas šias idėjas, ar statė tiltus nuo jų iki paties Dievo minėtos definicijos? Jo knygoje to nerandame. Atrodo, kad ten yra tik noras tašyti, triuškindi, guldėti ant men-čių, pribaugti ir nuteisti.

Minėtoje šv. Rašto vietoje skaitome, kad Dievas liepė Mozei nusiauti kojas, nes žemė aplink tą degantį krūmą esanti šventa. Galėtume paklausti, kodėl žemė toliau nuo to krūmo nesanti šventa. Autorius savo knygoje atsako: dėl to, kad po gamtinės (Nojaus) religijos atėjus visuomeninei-tautinei (Abaomo) religijai. Dievas iš gamtos pasitraukęs, joje nebegyvenąs ir ją nusakralinęs. Jis begyvenąs tik Izraelio tautos istorijoje, atseit "susiaurėjo", pasilikdamas tik Abraomo, Izaoko, Jokūbo Dievu, tartum šie su visa Izraelio tauta, atsieti nuo visatos - gamtos, kabotų kažkur tarp dangaus ir žemės. Toks atsakymas yra klaidingas. Dievas niekad iš niekur nepasitraukė, visada ir visur pasilieka, tik visata-gamta-žmonija puolimo (gimtosios nuodėmės) dėme yra nusakralinta.

Ar, niekindami medžiagą, mes nepatenkame į manichejų ereziją (visa kas kūniška — bloga)? Ar iš tikro toji milžiniška, Origeną bauginusi, medžiagos gausa (100 bilijonų saulių sistemų), prašokanti bet kokios žmogiškos vaizduotės ribas, neturi kokios nors gilesnės, protui nė iš tolo neapprėiamos prasmės sąryšyje su pačia Būtimi - Dievu?

VII. TEILHARD DE CHARDIN GYVENIMO BRUOŽAI

Teilhardas yra viena pačių žymiausių šio šimtmečio asmenybių. Lietuviškajai visuomenei jis tėra labai mažai pažįstamas. Gaila, jau spėjome padaryti dvigubą klaidą: jį puolame, pakankamai su juo nesupažinę, ir puolame jį tose srityse, į kurias jis visai nepretenduoja.

Literatūra apie jį yra nepaprastai gausi. Ypač po jo mirties (1955 m.) jis yra stumdomas, kaip svedinys žaidimo aikštėje. Ne tiek jis yra kontroversinis, kiek tokiu padarytas kritikų. Užuoť labiau jį pažinus, jis dar labiau užkastas pro ir *contra* dulkėse. Perskaitęs "Le Milieu Divin", dažnas sujaudintas šūktels: "Štai šio amžiaus krikščioniškosios lektūros šedevras!" O perskaitęs "Himną Medžiagai-Visatai", gal nustebsi, girdėdamas jį prabilusį neįprasta kalba, o

gal ir šūktelsi: "Jis piktžodžiauja." Savo laiškuose draugams jis yra taip atviras, kaip maudomas nuogas vaikas. Jis kentėjo ir nuo kritikų, ir nuo per uolių gynėjų. Didžioji jo gyvenimo kančia — *priverstinis tylėjimas*. Tremtiniu buvo pusę amžiaus, tremtyje ir mirė. Jo nepaprastas kantrumas, nusižeminimas ir paklusnumas ordino vyresnybei niekad nesusvyravo, ir tai jį darė milžinu. Kuo originalesnė idėja, tuo daugiau kontroversijos. Dviguba profesija (kunigo ir mokslininko) jo neskaldė, bet vienių. Jis neužsidarė kaip kunigas zakristijoje, nei kaip mokslininkas laboratorijoje. Šie keli jo asmens bruožai tebūna visuomet prieš akis, skaitant gal neįdomius ir sausus biografijos faktus.

T. de Chardin gimė 1881 m. gegužės mėn. 1 d. Buvo ketvirtas iš vienuolikos vaikų. Turėjo keturis brolius ir šešias seseris. Abu tėvai buvo bajoriškos kilmės. Motina kilusi iš Voltairo sesers, o tėvas buvo mokytas archivaras. Sarcenat, kur šeima gyveno, buvo daugiau kaip ūkis, bet mažiau kaip dvaras. Iki nemažo vidurinės Prancūzijos miesto Clermont-Ferrand buvo 7 kilometrai. Iš čia prieš 200 metų kilo kitas žymus prancūzas — filosofas Pascal. Teilhardų vaikai buvo trikalbiai — kalbėjo prancūziškai, vokiškai ir lotyniškai. Lotyniškai mokė pats tėvas, o vokiškai — auklė. Vakare visa šeima drauge su iš laukų parėjusiais tarnais, tėvui vadovaujant, garsiai kalbėjo maldas, o sekmadieniais visas jų pulkas keliaudavo į pamaldas Orcines bažnytkaimyje, esančiame už 3 kilometrų.

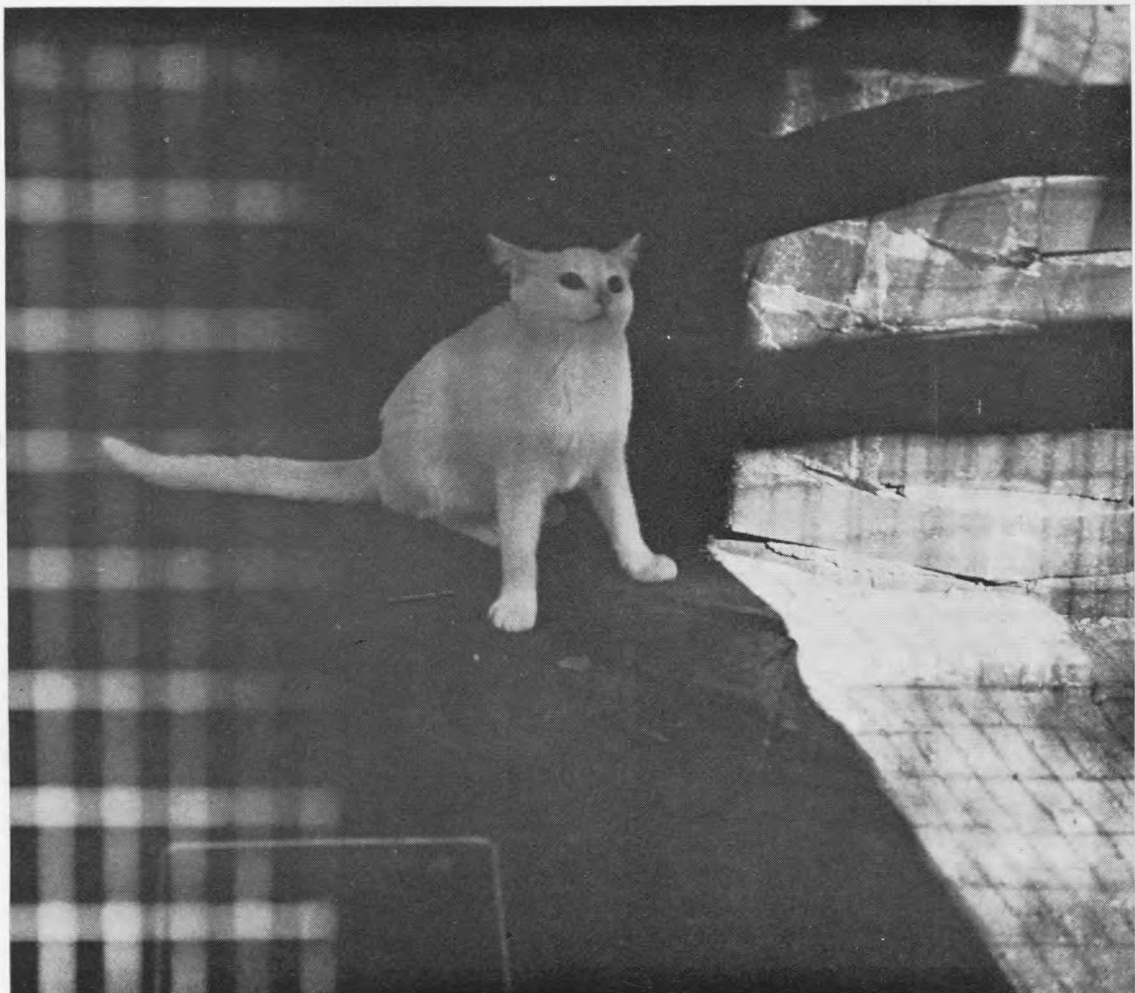
Jau ankstyvoje jaunystėje tarp Pierre ir pusseserės Margaritos užsimezgė skaisti romantiška draugystė, nenutrūkusį visą jų dviejų gyvenimą. Niekur Petras Teilhardas taip atvirai neatsiskleidžia savo vidumi ir idėjomis, kaip laiškuose Margaritai, kurių visa gausybė beveik jau ištiesai žinoma ir prieinama publikai.

Vaikais gausios šeimos palaima gal yra ta, kad joje prislegiamas egocentriškumas ir savanaudiškumas, o gražiai išsiskleidžia solidarumas ir bendradarbiavimas, taip ryškiai išsipaūdė ir Petro dvasioje. Sekda-

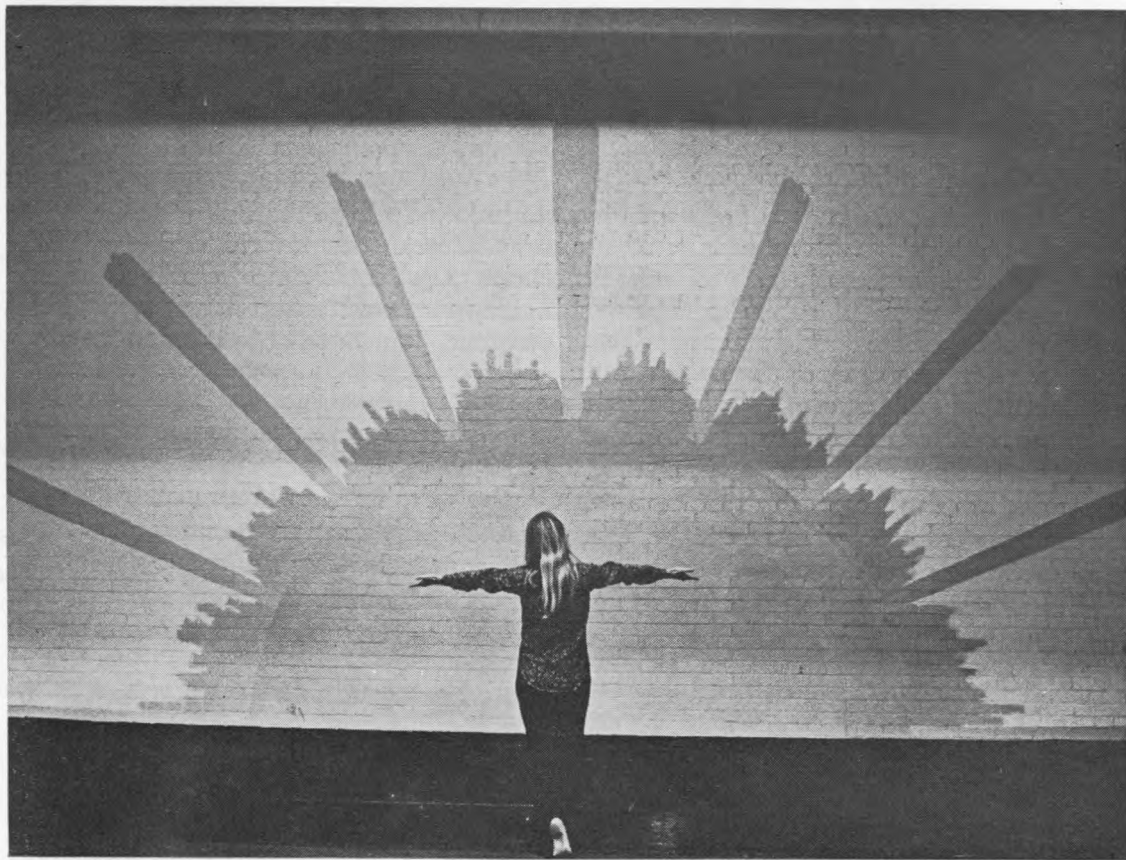
mas tėva, jis išaugo į šešių su puse pėdų milžiną, bet liekną, kaip beržo liemu. Sukakus 11 metų, išsiunčiamas į jėzuitų vidurinę mokyklą. Buvo labai geras ir tvarkingas mokinys, bet dar kruopštesnis, net aistringas, akmenų rinkėjas. L'Auvergne kalnų grandinės uolose jis rado jų visokiausių, iš įvairių žemės amžiaus periodų. Ankstyva aistra akmenims ir iškėlė Teilhardą į žymiausio šio šimtmečio geologo ir paleontologo aukštumas. Visą penkmetį išbuvo šioje mokykloje, kasmet gaudamas premijas už rašinius. Priklausė Marijos sodalicijai, lankė senelius, ligonius, rinko maistą vargšams. Per tą penkmetį jis gavo ne tik

puikų išsilavinimą, bet ir pašaukimą. Įsigijęs *cum laude* matematikos bakalaureatą, 1998 m. išvyksta į Lijono jėzuitų provinciją ir įstoja į naujokyną. Akmenukams čia nebuvo laiko, nes turėjo grūdinti valią, šlifuoti charakterį, kad galėtų tapti pavyzdingu jėzuitu. Jis visuomet turėjo daug draugų, buvo visų mėgstamas, nes buvo linksmas, klusnus, draugiškas, pasiruošęs kiekvienam patarnauti.

Du svarbiausius savo gyvenimo draugus jis sutiko naujokyne — tai Pierre Charles ir Auguste Valensin. Jei kas nepažįsta šių dviejų prancūzų jėzuitų intelektualinių žvaigždžių, tas nepažįsta nė Teilhard de

Algimanto Kezio, S.J., nuotrauka

Algimanto Kezio, S.J., nuotrauka

Chardin. Charles tapo žymiu Louvaino universiteto teologijos profesorium, o Valensin buvo "Dantės teologijos" ekspertas. Šie du jėzuitai, o taip pat konvertitas anglas Martindale ir žymus istorikas exjėzuitas Henri Bremond buvo tartum Teilhardo širdies ir proto dalis. Jų moralinė ir intelektualinė parama bei ištikimybė Teilhardui buvo nepaprastai didelė. Be jų vargu ar jis būtų nesuklupęs, nes taip negailestingai buvo klupdomas beveik per visą savo, genijaus ir šventojo, gyvenimą.

1901 m., per Velykas, Teilhardas daro pirmuosius vienuoliškus įžadus. "Koks neapsakomas džiaugsmas..." — rašė jis tėvams kaip tik to meto išvakarėse, kai prasidėjo atviras ir viešas spaudimas tulžimi ant jėzuitų Prancūzijoje. Netrukus prasidėjo persekiojimai, ir 1905 m. jėzuitai išvaro-

mi iš Prancūzijos, Bažnyčią atskyrus nuo valstybės. Teilhardas su jėzuitų naujokynu iškeliamas į Jersey (sala anglų kanale), kur jis tęsia filosofijos studijas. Čia sutinka kitą savo draugą Victor Fontoynt. Jei Teilhardas neišgyveno brendimo metais jokios biopsichinės krizės, tai užtat dvigubai stipriau užsidegė aistra ne tik akmenukams, bet ir visam kosmosui-visatai. Ordino vyresnybė ne tik nedraudė, bet ir skatino jį ir kitą gamtininką (Pelletier, S.J.) atsidėti savo mėgstamoms studijoms — geologijai ir paleontologijai.

Šiuo metu Teilhardų šeimoje vyko nelaimė po nelaimės. Mirė vyriausias brolis Alberikas ir dvylikmetė sesuo Luiza, o jaunutė Margarita pleurito buvo paguldyta ilgiems metams į lovą. Nuliūdęs Petras išvyksta mokytojauti į Egiptą, kur išbūna tre-

jus metus (1905-1908). Čia jis subrendo į vyrus ir į mokslininkus. Jis ir mokytojavo, ir mokėsi. Dažnai dalyvavo įvairiose ekskursijose į pajūrį ir į dykumas, tyrinėdamas įvairius gyvūnus ir iškasenas. Šiuos trejus Egipte gyventus metus jis aprašo rinkinyje "Les lettres d'Egypte". Siuntė dėžes iškasenų muziejams, darė retesnių žuvų, ropuonių ir kitų gyvūnų iškamšas. Jam daug padėjo jo paties studentai. Jis tapo pasaulinio garso ekspertu jūros kiautų (sea-shells) srityje. Kai kurios fosilijos ar jo surasti reti gyvūnai yra pavadinti jo vardu.

Teologijos studijas jis atliko Hastings kolegijoje (1909-1912 m.). Ši kolegija davė Teilhardui labai stiprius teologijos ir filosofijos pagrindus, bet vis dėlto, šiame lauke palikęs toliau gilintis savo talentingus kolegas, Charles, Valensin, Rousselot, Fontoynt, pats su Pelletier patraukė į gamtos mokslus. Ir ordino vyresnybė, pastebėjusi jo genialumą ir palinkimą į gamtamokslį, nevertė pasilikti prie teologijos, bet dargi skatino į geologijos mokslus. Jis vėl visu veržlumu neriasi į gamtos mokslus ir tampa žinomu visame mokslo pasaulyje. Jis rašo mokslo veikalus, turtina muziejus įvairiomis iškasenomis, fosilijomis, mineralais.

1911 m. Petras Teilhard, 30 m. amžiaus vyras, gauna kunigo šventimus. Tai buvo audringi laikai: revoliucija Portugalijoje, Eduardo VII mirtis, Titanikos nuskendimas, audra Prancūzijoje dėl Sillon indeksavimo, jauno katalikų intelektualo Fr. Mauriac susijaudinimas ir kt. Į primicijas atvyko Petro broliai, Gabrielius, Juozapas, Viktoras ir Gonzaga, ką tik apraudoję sesutės "šventuolėlės" Pranciškos mirtį Šanchajuje.

1912 m. atsikelia Paryžiun, artimai bendrauja su "Etudes" žurnalo leidejais, susipažįsta su garsiuoju Marcelle Boule ir jo paleontologijos institutu bei muziejum, į kurį naujuoju Paryžiaus požeminiu kurį laiką kasdien važinėja dirbti, studijuoti. Susitikinėjo ir su pusseseria Margarita, vadovavusia mergaičių mokyklai-pensionatui Montparnasse. Taip pat susipažįsta ir su proistoriku Breuil, kuris talkina Teilhardui 1913

metų mokslinei ekspedicijai į ispanų Puente Viesgo ir Altamiros grotas priešistoriniams brėžiniams tirti.

1914 metų gavėnią praleidžia savo provincijos būstinėje Lijone. Per savaitę turėdavo pasakyti 10 pamokslų, kurių labai nemėgo. Vasarą dalyvavo tarptautinėje ekspedicijoje tirti Alpių kalnų geologinę sudėtį. Kasdien laipioja po 13 valandų po kalnus nenuvargdamas. Karui kilus, skuba Paryžiun. Bando savanoriu gauti karo kapeliono vietą, bet nepasiseka, nes netarnavęs kariuomenėje, netreniruotas. Vėl grįžta dirbti į muziejų. Brolis Gonzaga žūsta fronte pačioje karo pradžioje. Pagaliau mobilizuojamas ir Petras, deja, ne kapeliono, o sanitaro pareigoms — fronte turi rinkti ir nešioti sužeistuosius. Paskui buvo paskirtas į mišrų afrikiečių ir prancūzų pulką. Čia jis susirado labai daug draugų, kuriems galėjo padėti jų dvasiniuose reikaluose. Su savimi visuomet mažame maišelyje nešiojosi Svenč. Sakramentą. Religiškai šalti prancūzai fronte staiga "atšilo". Visus traukte traukė humaniška Teilhardo asmenybė. Apkasuose mišių laikyti negalėjo, bet jas visuomet laikydavo, radęs kokią nors progą — kur nors miške arba ūkininko svirne. Prieš mūšius aprūpindavo kareivius šv. Komunija. Didžiausias sanitarų darbymeis būdavo po mūšio surinkti sužeistuosius ir žuvusius, kai sutemdavo. Ilgiausiai jis išbuvo prie Dunkirque, netoli Belgijos sienos. Kur nors netoliese kovėsi ir jo broliai, Oliveras ir Gabrielius. Ne per toliausia buvo ir toji vieta, kurioje kulka mirtinai pervėrė teologijos žvaigždę Rousselot, S.J. Pilni melancholijos ir labai religingi yra Teilhardo laišškai Margaritai ir ordino bičiuliui Fontoynt. Mūšius prie Verduno 1916 m. vasarą aprašo kaip poetas ir kaip mistikas. Siaubas ir heroizmas, mirties baimė ir jos troškimas, Kristus ir pragaras — viskas čia drauge dalyvavo. Kažkur Dououmont tvirtovės miškuose, laidojant paleontologą Bousac su dešimtimis kitų, graudžiai skambėjo Paryžiaus operos solisto Myrtal balsas ir Petro Teilhard maldos žodžiai "Libera me Domine". Vėjelis juos nešė į miško gilumą.

Gausiuose Teilhardo laiškuose iš fronto randame tikrai šedevriškų vietų ir minčių.

1917 m. jis gauna jau bene trečią medalį vis už tą patį "pasiaukojimą, nebijant mirties". Fronte jis ypač rūpinosi liberalais ir ateistais, nes juos laikė labiausiai nelaimingais. Savo žodžiu ir dar labiau savo pavyzdžiu jų būrius jis patraukė prie tikėjimo, net jam pačiam nežinant.

Pagaliau, vadovaujant žymiesiems maršalams Foch ir Petain, 1918 m. pabaigoje karas buvo laimėtas. Ir Petras Teilhard drauge su maršalu Petain išgyveno Štrasburgą. Tai buvo džiaugsmingas momentas, kurio Prancūzija laukė nuo 1870 metų. Bet šventą žmogų Teilhardą nuosaikumas tramdė nuo per didelio džiaugsmo. Jis neturėjo nė krislelio neapykantos "mirtinam priešui" vokiečiui. Per pusketvirtą metų šimtus kartų jis buvo sutikęs mirtį veidas į veidą, todėl ji pasidarė jam abstrakti, nereikšminga. Jam karas — tai dviejų moralinių konfliktas, po kurio abu priešinininkai pasidaro gesnesni, negu prieš tai. Fronte būdamas, daug skaitė. Knygomis jį aprūpindavo Margarita. Ypač arti prie širdies jam buvo Dantė ir Peguy. Taip pat atsirasdavo progų ir ką nors parašyti. Tie jo raštai tai buvo lyg metmenys busimiesiems veikalams. Karo metus jis vadina savo intelektualiniu medaus mėnesiu, kur labai skubiai, viena kita vydomos, gimė įvairios mintys ir idėjos. Daugelis jo parašytų deimančių kaip tik yra susikristalizavę karo metu.

Vita mutatur, non tollitur. Mirtis tėra atgimimas kitam, tobulesniam gyvenimui. Medžiaga ir dvasia yra nuolatinėje kovoje vienyti ir tokiu būdu vis gryninti ir tobulinti visata. Karai ir visokios istorinės konvulsijos stumia pasaulį į evoliucinį progresą pagreitintu tempu. Ir Bažnyčia turi tą progresą skatinti, užuot stabdžiusi, bijodama visko, kas juda, ir įtardama kiekvieną, kas progresyviau galvoja. Neatskirkite Kristaus nuo pasaulio, nestatykite tarp jų sienų — taip šaukia Teilhardas.

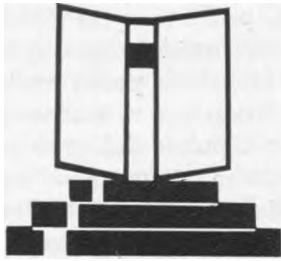
Labai produktyvi jam buvo tie šeši mėnesiai nuo karo pabaigos iki demobilizacijos. Šiuo laikotarpiu jis parašė keletą svar-

bių veikalų. Paskui, priskirtas prie Katalikų Instituto Paryžiuje, atsidėjo geologijos studijoms. Taip pat kiekviena proga mielai leidosi į teologines diskusijas su studentais ir profesoriais. Kartą užpultas dėl savo pažiūrų į gimtąją nuodėmę, jis teisinosi, kad tokią sampratą pasisavinęs iš kard. Newmano, prie jos nieko naujo nepridėjęs.

Kristus, kaip tobulumo saitą (vinculum perfectionis), integruoja kosmosą ir skatina žmogaus augimą. Teilhardas teigia, kad be smegenis produkuojančios biologinės evoliucijos netektų bazės ir žmogaus siela. Ši evoliucinė kristologija 1922 metais katalikyben atvertė ir žymiąją proistorikę Dorothy Garrod, palankiai sukrėtė žinomą kinietį profesorių dr. Wong. Iš keturių doktorantų, klaususių Teilhardo geologijos kurso Katalikų Institute 1920-1923 m., trys tapo Sorbonos profesoriais ir visi keturi evolucionistais. Bet Romoje kai kurie jau tykojo Teilhardo galvos, kurią išgelbėjo Instituto rektorius (vėliau kardinolas) Baudrillant. Bet nebuvo jau taip lengva tada susidoroti su tariamąja erezijos hidra, nes ji buvo penkiagalvė (ir kokios galvos!): Teilhardas Paryžiuje, Charles Louvaine, Valensin Lijone, Blondel Aix-en-Provence ir Rousselot — karėivių kapinėse prie Verduno. "Argi Merry del Vai bandytų mus nustumti atgal į tamsius priešgalilėjinius amžius, kai jau nebėra nė vieno rimto mokslininko, kuris prieštarautų evoliucijos sampratai", rašė Teilhardas Valensinui 1923 metais.

Teilhardas vadino gėda Ed. Le Roy raštų indeksavimą. Teilhardo dialogas su Le Roy tęsėsi visą judviejų gyvenimą. Pastarasis aprobavo ir teilhardinius terminus, "hominizacija" ir "noosphere", kuriems visiškai pritaria ir žymusis vokiečių teologas Karolis Rahner, S.J., tik Maceina neatlaidžiai prieštarauja.

Laisva, o gal nelaisva, kieno nors konspiracijos suplanuota, Teilhardo kelionė Kinijon buvo pradžia jo ilgametės tremties. 1923 m. pavasarį šis genialus 42 m. amžiaus žmogus išvyksta į Kiniją, iš kurios vėliau grįš užgrūdintas vienuolis ir visapusiškai išaugęs mokslininkas.

Dabarties kankiniai

Vytautas Kasnis

Kaip pavasario žydinčioj šventėj,
Žydi Kristaus šviesi vėliava.
Su Tavim eina tautos gyventi,
Su Tavim eis visa Lietuva!

Bernardas Brazdžionis

Tik baigus skaityti straipsnių rinkinius apie dr. Henry Kissingerį, kurį kai kas vadina Machiavelliu, kibau į Machiavellio raštus ir su įdomumu perskaičiau jo parašytą "Prinčą". Dar tebematant rūkstančius nacių ir Florencijos laikų okupacijų dūmus, ant mano stalo gulėjo Mato Raišupio knyga "Dabarties kankiniai", kurios puslapius versdamas nebe dūmus, bet karštos liepsnos liežuvius mačiau okupuotoje Lietuvoje.

Dr. Henry Kissingeris ir jo šeima yra gyvi liudininkai nacių vykdyto genocido prieš žydų tautą. Nicholas Machiavellis, tas didysis Italijos patriotas ir politinių mokslų kūrėjas (jo vardas yra tapęs intrigu kūrėjo sinonimu), išgyveno Florencijos okupacijos dienas. O Matas Raišupis, išgyvenęs komunistų rusų okupacijos dienas, vėliau surinkęs iš įvairių šaltinių gautą medžiagą, parašė "Dabarties kankinių" knygą.

Kas, šią knygą paėmęs į rankas ar apie ją sužinojęs iš spaudos, pagalvotų, jog mes, išgyvenę rusų okupaciją, o taip pat apie ją skaitę daug kitų knygų, studijinių ir laikraštinėlių straipsnių, nieko naujesnio bei įdomesnio nesužinosime, labai klystų ir apsiriktų.

Kad okupuotos Lietuvos valdovams, pagal Marksą, religija yra liaudies opiumas — žinome; kad komunistų partija, pagal savo ateistinę programą, kovoja prieš religiją ir persekioja tikinčiuosius, taip pat žinome. Bet kad tikintieji, kaip pirmieji krikščionys, būtų varomi į naujųjų amžių kolizijus mirčiai, kad jie būtų žiauriai kankinami, gal ne vienas dvidešimtojo amžiaus kultūroje ir civilizacijoje gyvenęs asmuo abejoja. Bet visa tai aiškiai parodo Matas Raišupis savo knygoje "Dabarties kankiniai".

Versdamas knygos puslapį po puslapio, matai ir tiki, kad komunistai grįžo į pirmuosius krikščionybės amžius ir, lyg pamiršę per ilgus šimtmečius žmonijos sukurtus dvasinius ir medžiaginius lobius, vietoje liūtų, patys žudo ir kankina tikinčiuosius. Vietoje Nerono, šiandien Lietuvoje yra Ruginius, vietoje koliziejaus — Sibiras, kalėjimai, kartuvės ir parakas.

Todėl paėmęs į rankas knygą, perskaitęs jos autoriaus labai taikliai parinktą poeto B. Brazdžionio motto, metęs žvilgsnį į Lietuvos kankinių koplyčioje, Romoje, esančią liūdinčią Rūpintojėlio skulptūrą, jaudinančiai sustojęs prie žymiojo Bažnyčios princo vysk. Kazimiero Paltaroko pasakymo, "Laikysiu pastorala tol, kol į mano rankas įdės grabnyčios žvakę", skaitai knygos pirmąjį sakinį: "Tu esi uola, ir ant tos uolos pastatysiu Bažnyčią, kurios nė pragaro vartai nenugalės"...

Štai ir paskutinis puslapis... paskutiniai sakiniai... "Taip prie šv. Petro kapo jo vardo bazilikoje Romoje, prie to paties šv. Petro, kuriam Kristus pranašavo, kad jo uolos nė pragaro vartai nenugalės, susitinka ne tik nemariųjų amžių, bet ir šių dienų Lietuva, išblaškyta po visą platųjį pasaulį. Susitinka nusilenkti ne tik amžinajam Kristui, ne tik Aušros Vartų Dievo Motinai Marijai, bet ir visiems tiems tautos sūnams bei dukroms, kurie už tikėjimą ir Lietuvos laisvę kentėjo, kenčia ir kentės; susitinka nusilenkti tiems, iš kurių kraujo ir kančių visiems tėvynėje gyvenantiems ir po pasaulį išblaškytiems lietuviams sruvena gyvoji jė-

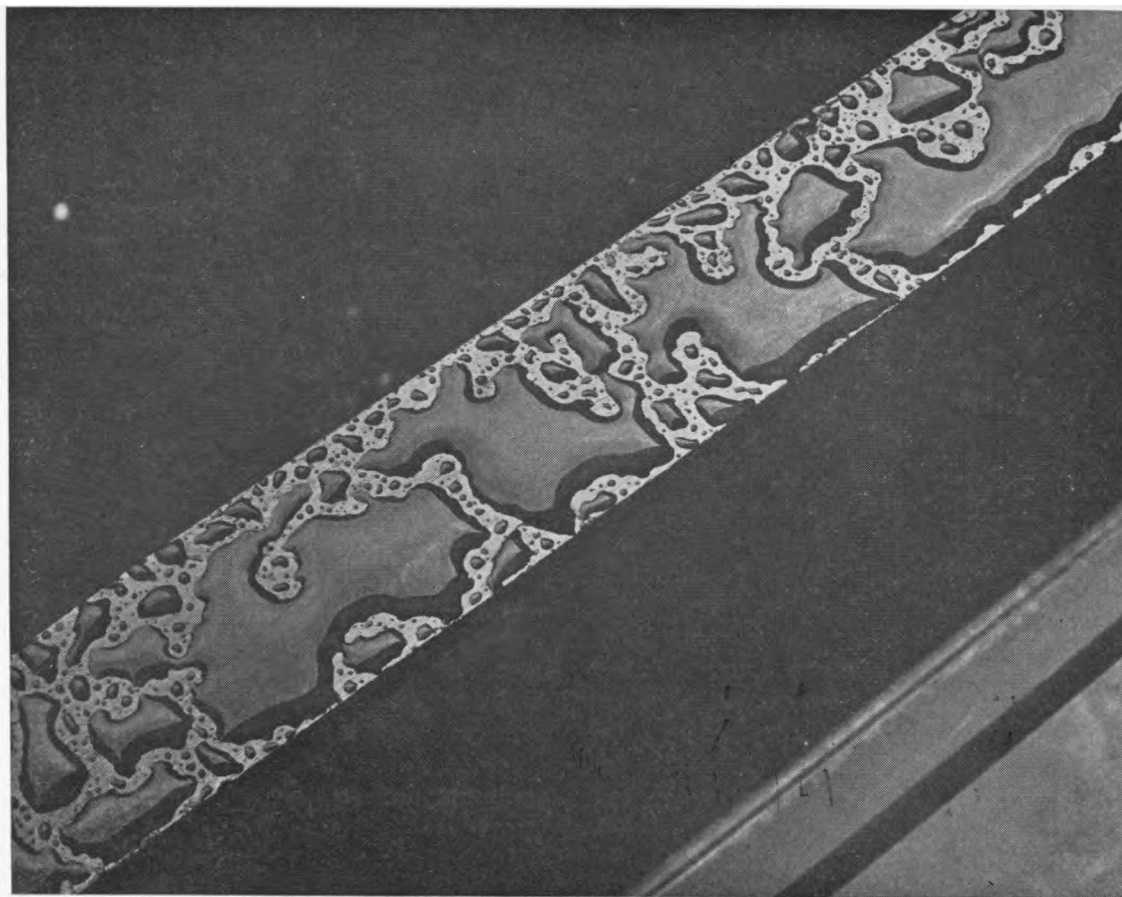
ga, pranašaujanti šviesesnę tautos ir Bažnyčios rytojų".

Knygos autorius Matas Raišupis pristato skaitytojui kaip patyręs rašytojas, gebąs knygos skaitytoją neatlaidžiai vesti nuo pirmo sakinio iki paskutinio, kaip romanistas, parašęs intriguojančiai, patraukliai. Todėl kartais, lyg išibėgėjęs, pradėti skaityti skubotai, laukdamas skyrelio pabaigos. Po to grįžti atgal, vėl skaitai, pasibraukdamas sakinius, paragrafus. Tas intriguojantis patrauklumas spindi rašytojo stiliaus grakštume, gebančiame vaizdžiai parduoti tikrovę. Prieš tavo akis atsiveria gyvi vaizdai su nepalaužiamos dvasios didvyriais, kaip vysk. V. Borisevičius, kuris, išklausęs mirties sprendimo, pasakė: "Ateitis yra mano. Kristus nugalės. Nugalės ir mano tėvynė Lietuva"...

Šimtai ir tūkstančiai kunigų bei tikinčiųjų, eidami Golgotos mirties keliais, stiprūs, nepalaužtos dvasios, kartojo tuos pačius žodžius, kad Kristus nugalės, nugalės ir jų tėvynė Lietuva...

Knygos padalinimas į skyrius ir poskyrius, turimos medžiagos sugrupavimas, be mažų pataisų, istoriškai tikslus, o įvykių atrinkimas ir antraštės — žurnalistiškai įmantrūs.

Matas Raišupis. *Dabarties kankiniai*. Lietuvos vyskupų, kunigų ir tikinčiųjų kryžiaus kelias pirmojoje ir antrojoje sovietų okupacijoje. Kalbą tikrino Vladas Kulbokas. Įrašus piešė Telesforas Valius. Nuotraukas perfotografavo kun. A. Kezys, S.J. Išleido *Krikščionis gyvenime* 1972 m. Spaudė *Draugo* spaustuvė. Kaina 10 dol.

Algimanto Kezio, S.J., nuotrauka

Naujas eilėraščių rinkinys

A. Tyruolis

Yra, kad ir labai nedaug, eiles ilgesnį laiką rašančių, bet jų neskelbiančių. Yra jas rašančių ir periodinėj spaudoj skelbiančių, bet su rinkiniu nesiskubinančių. Prie pastarųjų priklauso ir Ada Karvelytė, praeitų metų pabaigoj pasirodžiusi su pirmuoju savo poezijos rinkiniu "Ne tie varpai".

Kaip pats knygos pavadinimas sako, čia pirmiausia turim reikalo su neapsipratimu svetimuose kraštuose, su nuolatinio gimtojo krašto ilgesiu. Tai, be to, impresyvos poetės sielos istorija, kur svarbų vaidmenį vaidina tragiškos meilės problema. Į rinkinį sudėti 55 eilėraščiai, bet tai nėra per didelis poetinis lobis, nes autorė pradėjusi eilėraščius rašyti dar pirmosiose gimnazijos klasėse. Bene vienas iš jų ("Be motinos", su 1936 m. data) yra patekęs ir į šį rinkinį, ir jis visai deramai atestuoja ano meto poetę:

Man sapnuojas gėlės
Ir skaišti saulutė.
Motin, tavo veidą
Žieduose regiu...
Kurgi tu nueisi
Su skausmu krūtinėj.
Kai riedės tau skruostu
Ašara sunki... (p. 16)

Nors ir nėra eilėraščių paskirstymo skyreliais, bet eilės buvo paisyta, nes iš to aiškėja ir pagrindiniai motyvai: paliktos tėvynės ilgesys (čia įeina ir keli eilėraščiai motinai), po to ciklas iš svetimų kraštų ir pagaliau pluoštas iš pastarojo dešimtmečio, kur suskamba dar tragiškesnė styga, skundas dėl savo dalios, pagaliau bandant jį apraminti religiniu nusiteikimu. Tik keli eilėraščiai iškrinta iš eilės (p. 48, 53, 60 ir kt.).

Patriotinį šio rinkinio motyvą nusako pats knygos pavadinimas. Autorės patekimas į Pietų Amerikos kraštą (Kolumbija), nepaisant ten pergyvenamo gamtos grožio, dar labiau žadina netektos tėvynės ir tėviškės pasiilgimą. Vienas kitas posmas iš

nedaugelio nuskamba panašiai, kaip buvo dainavę kone visi tremties poetai pirmosiomis savo dienomis svetimojo padangėj. Bet čia randi ir kur kas gilesnio jausmo:

Kur ievos sužydi.

Gegutės kur verkt nenustoja —

Tenai ant to kranto

Aš trokštu numirti tyliai... (p. 5)

Meilei, ypač tragiškam jos pergyvenimui, skirta bene daugiausia vietos. Toji tragika kyla dėl to, kad poetė meilę norėtų išgyventi nelygstamai ir pilnutinai ("gyventi apsvaigus norėčiau vien meilės kuždėjime"), o gyvenimas teduoda tik jos fragmentus. O be tokios nedalomos meilės nėra gyvenimo:

Gyvenimo tik mano

Man būtų negana —

Gyvenimas tik gyvas

Kitos širdies liepsna... (p. 42)

Gimtosios žemės netekimas ir meilės tragika ataidi ir kai kuriose religinio pobūdžio eilėse. Vietom religinis motyvas susipina su patriotiniu:

Nerandu, nematau, neįžiūriu

Tavo veido tarp rožių baltų —

Tik altorių, kaip žydinčioj jūroj.

Girdžiu tėviškę raudant balsu...

(p. 53)

Kitur vėl pasigirsta daugiau subjektyvinių išgyvenimų, dar kitur Kristus kompensuoja žemiškos meilės tragiką ("Be Tavęs — tik naktis, tik naktis", p. 56).

Gimtojo krašto netekimas, svetimuose nepritapimas, o labiausiai tragiška meilės dalia visam šiam rinkiniui duoda eleginį toną. Religinis pergyvenimas vėl padeda iškilti į šviesesnes sritis. Retkarčiais iš švelnaus ir eleginio tono prasiveržia aštresnė gaida, bet tokių "pro domo sua" jausmų palyginti maža (p. 58, 59). Vienas kitas eilėraštis ar posmas gal ir duotų progos prisiminti kažkada girdėtus panašius aidus, bet vargiai būtų galima kalbėti apie kokią betarpišką įtaką. Aplamai tai daugiausia

reminiscencinė poezija, būdinga neoromantiniam polinkiui, sugebančiam kone magiškai įsijausti į praeitį. Iš atsiminimų gimsta laimingesnės būsenos ilgesys, bet kartu ir tragika, kad dabartis meilę išmainė į kančią:

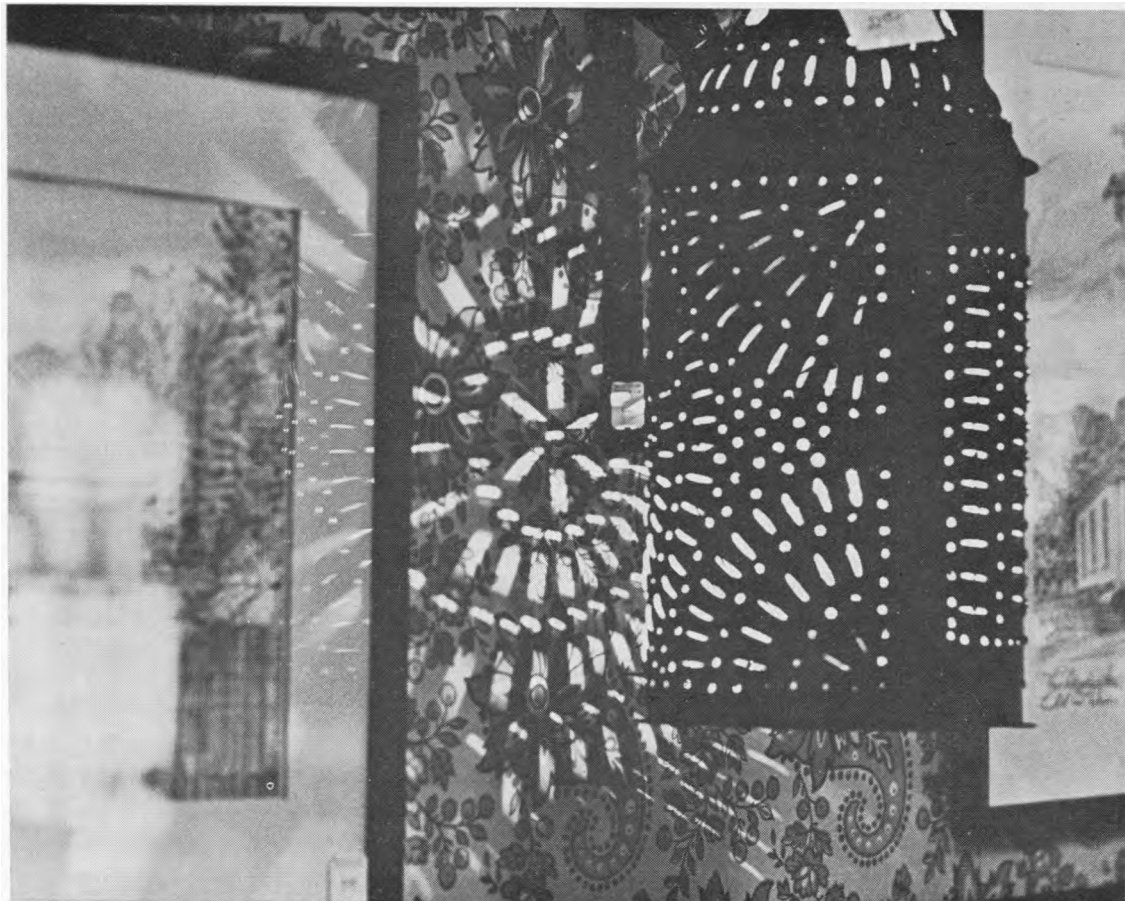
Jau neateisi tu.
Manęs liūdno paguost...
Lakštingala pernakt
Tau mano skausmą suoks... (p. 18)

Eilėraščiai parašyti tradicinio eiliavimo forma, bet jiems nestinga ir tos formos pavairinimo. Mažesnio sąskambio rimų, ypač vyriškųjų, panaudojimas lyg ir rodytų, kad tobulesnių ieškojimas galėtų varžyti laisvesnę išraiškos tėkmę. Iš poetinių priemonių čia gausiai naudojamos ir įvairiais tra-

diciniais įvaizdžiais (pvz. gėlės ir žiedai pasitaiko dažname eilėraštyje), bet naujas jų traktavimas niveliuoja pasikartojimo išpūdį. Vietom randame ir strofų pavairinimo, pvz. du ketureilius sujungiant į vieną ir išgaunant gan subtilaus sąskambio (p. 41, 43). Ketureiliai betgi, atrodo, netrukdo laisvai reikštis poetiniam jausmui, be to, į juos galima įdėti daugiau dainingumo (kai kurie eilėraščiai komponuoti).

Aplamai Ados Karvelytės poezija pasižymi jausmo nuoširdumu, išsakyto atvirumu, dainos lyrizmu. Autorė ruošianti ir kitą išimtinai religinės minties poezijos rinkinį, ir reik tikėtis, kad ir ten ji duos ne vieną naują ir savitą posmą.

Knygą išleido "Darbininkas" Brooklyne, N.Y., viršelį piešė P. Jurkus.

Algimanto Kezio, S.J., nuotrauka

Tinkami jaunimui skaitiniai

Jaunimui pageidaujant, pradėdame spausdinti jaunimui tinkamų skaitinių sąrašą. Šiame numeryje knygų skyriaus redaktorė Nijolė Jankutė sumini kai kurias vyresniojo amžiaus jaunimui (studentams) tinkamas skaityti knygas. Kituose numeriuose šis sąrašas bus tęsiamas, einant prie jaunesnio amžiaus skaitytojų.

Redakcija

☼ Pedagoginio Lituanistikos Instituto atskiromis brošiūromis išleistos žymesniųjų lietuvių rašytojų kūrinių ištraukos (iš viso 15). Tai mažo formato dailios knygutės, apimančios vieno kurio didesnio kūrinio ištrauką arba visą trumpą novelę bei apysaką. Puiki medžiaga pirmajam susipažinimui su vienu kitu rašytoju, ypač nelankantiems ir nelankiusiems Ped. Lit. Instituto. (Visas šias knygeles galima gauti PLI, 5620 S. Claremont Ave., Chicago, Ill. 60636).

☼ K. Almeno *"Bėgiai"*. Novelės iš JAV geležinkelio darbininkų ir studentų gyvenimo. Autoriaus kalba, vaizduojamoji aplinka, veikėjų galvosena bus lengvai suprantama šių dienų jaunimui. (Nidos, Anglijoje, leidinys 1965 m.).

☼ K. Almeno *"Upė į rytus, upė į šiaurę"*. Nuotykių romanas istoriniame Lietuvos - Amerikos fone. Tenenugašdina skaitytoju du šios knygos tomai. Romanas labai lengvai skaitomas. Autoriaus sakiny aiškus, vaizdingas. Veiksma — kaip gerame "Western" filme. Veikėjai ryškūs, išbaigti charakteriai. Jų veiksmo plotas — nuo Žemaitijos kaimelio iki Ramiojo vandenyno pakraščių! Surizgusi intriga, visoje knygoje išlaikyta aukšta įtampa ir audringas veikėjų kelias į tragišką atomazgą skaitytojui užima kvapą. Autorius gerai išstudijavęs 18 a. pabaigos Lietuvos bei JAV istoriją, todėl jo sukurti personažai ir vaizduojamojo gyvenimo detalės dvelkia autentiškumu. Malonus būdas susipažinti ne tik su to laikotarpio lietuviais, jų būtimi ir padėtimi, bet ir su Amerikos Vidurio bei Vakarų indėnais!

(Liet. Knygos Klubo leidinys, 1964 m. Gaunama "Drauge").

☼ A. Barono *"Trečioji moteris"*. Premijuotas romanas apie šių dienų žmones, šių dienų įprastos kasdienybės rėmuose, tačiau nekasdieniškas savo žvilgsniu į moters -žmonos, moters-motinos širdį, kuri visais laikais netilpo kasdienybėje. Dviem plotmėm (dabartis JAV mieste ir okupacijų siaubu paženklinta praeitis Vilniuje) plaukiąs veiksma skaitytoj m dramatiškai atskleidžia vieną darbų, ne žodžių, humaniškumo aspektą, kai moteris, rizikuodama laisve ir gyvybe, pasiima slėpti ir auginti svetimą kūdikį.

(Liet. Knygos Klubo leidinys, 1966 m.)

☼ B. Pūkelevičiūtės *"Rugsėjo šeštadienis"*. Premijuotas romanas iš dabartinės lietuvių išeivijos gyvenimo. Autorės stilius sultingas, veikėjai ryškūs ir suprantami dabarties žmonėms, kuriuos kasdien sutinkame lietuviškose šio krašto kolonijose. "Rugsėjo šeštadienis" — mūsų laikų, mūsų aplinkos lietuvių gyvenimo iškarpa. Skaitytoją intriguoja įdomi autorės simbolika, giliai įpinta į paprastą kasdienybę, kurioje, rodos, nieko netikėto, paslaptingo ir baugaus negalėtų įvykti. O vis dėlto...

(Liet. Knygos Klubo leidinys, 1970 m.)

☼ B. Pūkelevičiūtės *"Aštuoni lapai"*. Premijuotas romanas iš chaotiškų paskutinių II-jo pasaulinio karo dienų. Jaunos pabėgėlės, patekusios į sovietų armijos niokojamą Dancigo meistą, pergyvenimai rieda tai pražūtis siaubu persunkta realybe, tai lyriškai praeities "flashbacks" ir baigiasi nepalaužiama išsigelbėjimo viltimi.

Ši knyga jau yra išsparduota, bet nesunku būtų galima kur nors ją pasiskolinti.

☼ B. Pūkelevičiūtės eiliuota pasaka *"Aukso žąsis"* taip pat verta paskaitymo. Kaip grakšti, skambi ir žaisminga gali būti lietuvių kalba, sužinos, besijuokdamas su šauniu Kleopo VIII-jo dvaru.

(Liet. Knygos Klubo leidinys, 1965 m. Išsparduota).

☼ Nors jaunimui lengviau skaityti ir suprasti knygas, rašytas šių dienų temomis apie šių dienų žmones, ir jaunesni autoriai jauniems skaitytojams taip pat labiau "į širdį atliepia", tačiau reikia nepamiršti, kad be lietuvių klasikų nebūtų nė lietuvių literatūros, o nepaskaičius jų knygų (nors po vieną pačių ryškiųjų), niekada neturėsi nei lietuvių beletristikos vaizdo, nei pagrindiniausių žinių apie tą literatūrą, kuri, nors gimė pavėluotai, bet stebėtinai išaugo ir išstobulėjo.

Viena iš lietuvių klasikų yra Ieva Simonaitytė, o jos "Aukštųjų Šimonių likimas" (I-oji Valstybinė literatūros premija 1935 m.) yra viena iš tų knygų, kurių ilgai negalima pamiršti.

"Aukštųjų Šimonių likimas" — literatūrinė šimtmečių kronika, ryškiai ir įtikinamai vaizduojanti Mažosios Lietuvos gyvenimą. Prieš skaitytojo akis praeina Šimonių giminės kartos, ant savo pečių nešdamos pikta Mažosios Lietuvos likimą. Visas romano veiksmas rieda į kažkokį neišvengiamą, fatališką nykimą, o likimas, iš pradžių išsikūnijęs vokiečiuose, vėliau persikelia į pačią Šimonių giminę ir ją sunaikina. Autorės stilius nekomplikuotas, lyriškas. Kalba sunkesnė, nes vartojami neįprasti mažlietuvių vardai, išsireiškimai.

(*Baltijos* leidinys Toronte, 1952, III leidimas).

☼ Poetas ir dramaturgas B. Sruoga yra vienas iš pačių didžiųjų lietuvių literatūros šulų. Su juo susipažinti būtina kiekvienam lietuviška raštija besidominčiam jaunuoliui. Jo istorinė drama "Milžino paunksmė", laikoma lietuviškosios dramaturgijos šedevru, nebus lengvas pasiskaitymas. Tačiau po pirmojo lapo užversta tokia knyga ne autoriui, o skaitytojui, daro didelę gėdą.

Lietuvos istorija, kuri buvo nuobodi vadovėlyje, bus gyva ir įdomi "Milžino paunksmėje". Čia nematomas herojus Vytautas Didysis lemiamai paveikia savo draugų ir priešų gyvenimą. Lietuvos kova už savarankiškumą iš po genialaus dramaturgo plunksnos išsiveržia pulsuojančia intriga, meile ir mirtimi.

Skyrių tvarko DANUTĖ BINDOKIENĖ

PAMINĖJO V. MYKOLAITI-PUTINĄ

Sausio mėn. pradžioje buvo iškilmingai paminėtos Vinco Mykolaičio-Putino 80-sios gimimo metinės Vilniuje ir Kaune. Vilniuje, prie namo, kuriame 1944-1967 metais gyveno rašytojas, buvo atidengta paminklinė lenta-bareljefas (skulptorius K. Patamsis). Iškilnėse buvo pasakyta kalbų ir Vilniaus Valstybinio V. Kapsuko universiteto studentai skaitė Putino poeziją. Paminklinė lenta metinių proga buvo atidengta ir Kaune, Vaižganto gatvėje. Ažuolų kalne, kur gyveno ir kūrė Putinas. Rašytojo pagerbimas tęsėsi tiek Vilniuje, tiek Kaune, atliekant atitinkamą programą literatūros vakaruose — skaitant Putino kūrybą, atliekant dainas, sukurtas Putino tekstais ir kt.

Literatūra ir Menas (Nr. 2, 1973)

(*Terros* leidinys 1954 m., 3237 W. 63rd Street, Chicago, 111. 60629).

Pažvelgti į Sruogą, žmogų, profesorių, poetą, lietuviškojo teatro studijų organizatorių labai pravartu, pasiskaitant J. Blekaičio atsiminimų mozaiką 1972 m. *Metmenyse*, nr. 24.

Norint įsigyti čia rekomenduojamas knygas, pirmiausia reikia kreiptis į atitinkamas leidyklas. Kai kurios jų, kaip jau minėta, yra išparduotos. Tokiu atveju galima jų pasiskolinti iš draugų arba iš Ped. Lituanistikos Instituto bibliotekos.

Iki kito pasiūlymo apie knygas, malonaus pasiskaitymo linki

Nijolė Jankutė

SIŪLO GELBĖTI ARCHEOLOGINIUS

LOBIUS

Archeologas J. M., domėjęsis Lietuvos mūrinių pilių archeologinių tyrimų medžiaga ir labai nusivylęs jos saugojimu, savo rūpestį iškelia "Literatūroje ir Mene" Nr. 3., 1973).

Didžiąją dalį Lietuvos mūrinių pilių tyrinėjo archeologas Karolis Mekas. Jis daugelį metų dirbo, tyrinėdamas Lietuvos gynybinius įrengimus, ir ligi šiol tebetyrinėja Kauno senamiestį. Tyrinėjimų metu K. Mekas sukaupe daug vertingos medžiagos, kuri dar nesutvarkyta: yra rankraščiuose, brėžinių juodraščiuose. Dalį Liškiavos, Kauno pilių radinių K. Mekas saugo savo buto rūsyje. Tyrinėjant Liškiavos piliakalnį, buvo rasta ne tik pilies laikotarpio (XIV a. pab. -

XV a. I pusė) radinių, bet ir I tūkstantmečio įtvirtintos jotvingių gyvenvietės radinių, padarytų iš kaulo, bronzos, geležies, daug keramikos. Tai ypač svarbi medžiaga jotvingių materialinei kultūrai pažinti. Šie dirbiniai, išguleję žemėje tūkstantmečius, dabar buvo surasti ir palikti likimo valiai.

Kitą tokio liūdno neatsakingumo pavyzdį autorius duoda Biržų pilies archeologinių radinių likimą. Po pilies tyrinėjimų visi radiniai buvo sukrauti viename pilies rūsyje. Tarp tų senovės lobių buvo daug koklių, kaltų ornamentų, skulptūrų, langų ir durų karnizų, ginklų, metalinių apyvokos reikmenų, monetų, medžio dirbinių ir kt. Beveik visa ši medžiaga neinventorinta ir palikta likimo valiai drėgname, neapsaugotame rūsyje. Visi metaliniai dirbiniai surūdiję, stiklas sudužęs, o smalsuoliai jau kelis kartus buvo atplėšę rūšio duris ir ieškojo "palsėptų lobių".

Ruošiamasi restauruoti Biržų pilies rūmus, bet neaišku, kaip bus atstatytos krosnys kambariuose, nes dabar jau niekas nežino, kokioje patalpoje buvo rasti vienos ar kitos rūšies kokliai ir kaip koks kambarys buvo dekoruotas.

MODERNIŠKAS SPORTAS ŽEMAITIJOJE

Jeigu kažkada Žemaitija garsėjo eikliais, patvariais "žemaitukų" veislės žirgais, tai

šiandien vietoj žirgelio, berneliai jau kuria dainas apie... motociklą. Ne vien dainas kuria, bet ir sportą prasimano — motobolą. Šią keistą sporto šaką (gavusią pradžią Prancūzijoje) įsisavino Žemaitijos vyrai ir 1973-siais metais net į Europos meistrus pretenduoja. Šiuo metu Žemaitijoje veikia dvi motobolo komandos — Skuodo "Bartuva" ir Kretingos "Švyturys". Skuodiškiai su motociklais sviedinį vaikosi nuo 1967 metų, o kretingiškiečiai dar visai neseniai pradėjo — 1971-siais. Didžiausias šios sporto šakos iniciatorius ir organizatorius yra buvęs Skuodo SDAALR rajono pirmininkas Petras Kocius. Šiuo metu jis yra "Švyturio" treneris. Praeitaisiais metais Taline įvykusiame turnyre švyturiečiai užėmė pirmąją vietą ir laimėjo TSRS pirmenybių medalius.

Šiuo metu Lietuvoje yra tik dvi rimtos motobolo komandos, bet jų ateitis neatrodo per šviesi: kiti didesnieji miestai nenori išleisti rungtynių, kad motociklų ratai neišvagotų futbolo aikščių, o specialių žaidynių laukų motbolui dar nepadaryta.

Švyturys (Nr. 21, 1972)

DAR APIE SPORTĄ

Kaunietė Asta Giedraitytė per šalies teniso žiemos varžybas Taline iškovojo pirmąją vietą vieneto ir moterų dvejetų turnyruose.

Sportas (Nr. 9, 1973)

Kauno "Žalgirio" krepšininkai, nugalėję Gruzijos "Dinamo" komandą 87:70 ir Kijevo "Strojtelio" komandą 75:64, pasiekė savotišką rekordą — laimėjo vienuolika susitikimų iš eilės. Daugiausia taškų rungtyne su Gruzijos krepšininkais savo komandai pelnė "Žalgirio" komandos kapitonas Modestas Paulauskas (42 taškus iš 87).

Gimtas kraštas (Nr. 3, 1973)

Sausio mėn. pabaigoje ant Sartų ežero įvyko tradicinės ristūnų žirgų lenktynės, tai jau 25-tosios pokario metais. Lenktynės nėra įvykusios tik 1961 ir 1971 m., nes žiemos buvusios tokios švelnios, kad Sartai tinkamai neužšalę. Šią žiemą tokios problemos nebuvo, ledo storis — apie 40 cm. Lenktynėse dalyvavo 106 važnyčiotojai iš įvairių

Lietuvos vietovių. Be įprastinių arklių ir lengvųjų rogių šiais metais ant Sartų ežero pasirodė ir moderniosios technikos atstovės-aerorogės. Ši naujovė sukėlė nemažą susidomėjimą žiūrovų tarpe. Pastebėtina, kad aerorogių greitis išvystomas iki 100 km per val., kai tuo tarpu net greičiausi ristūnai žirgai išvysto tik apie 60 km. per val. greitį. *Sportas* (Nr. 15, 1973)

PARTIJA IR ŽMONIŲ AMŽIUS

Dabartinę Lietuvos spaudą vartant, į akis daugiausia duria iki liguistumo išvystytas propagandinis liaupsinimas komunistinės santvarkos ir jos atneštojo gyvenimo sąlygų pagerėjimo. Net tokioje "nepolitinėje" periodikoje kaip "Sportas", "Mūsų gamta" ar "Šluota" yra padedama priederminė auka ant komunizmo aukuro. Dažniau susiduriant su platesniu spaudinių kiekiu, susidaro tam tikras "imunitetas" tai nuolatinė pagyrimų ir pasigyrimų srovei, tačiau kartas nuo karto ji suintensyvėja iki absurdiškumo ir pasidaro tiesiog nuostabus kurio nors autoriaus sugebėjimas paversti net visai nekalta tema, kaip reportažą apie Lietuvos gyventojų amžių ("Gyvenkime 100 metų", *Gimtasis kraštas*, Nr. 2, 1973), į odę komunistinei sistemai.

Straipsnelio autorius Mykolas Zaikauskas, rašydamas apie senuosius lietuvius tarp 1959 ir 1970 metų ir surinktuose duomenyse pastebėjęs daugiamečių senelių pagausėjimą, prieina išvados, kad: "Socializmo sąlygomis spartus ir dinamiškas Tarybų Lietuvos liaudies ūkio vystymasis, nuolatinis gyventojų gerovės kilimas, o tuo pačiu — sveikatos apsaugos augimas ir tobulėjimas sudarė palankias sąlygas žmonių sveikatingumui ir ilgaamžiškumui didėti". Toliau autorius pastebi: "Didelis mirtingumas esti kolonijose, pavergtuose kraštuose, trumpa ir vidutinė tų kraštų žmonių gyvenimo trukmė. Priespauda, išnaudojimas, nuolatinė baimė netekti darbo, o tuo pačiu ir pragyvenimo šaltinio, labai sutrumpina žmonių amžių". Todėl geriausias įrodymas, kad šiandien Lietuva nėra pa-

Skyrių tvarko JUOZAS VAIŠNYS, S. J.
Patarėjas — PROF. PETRAS JONIKAS

SKYRYBA

Jau treči metai šiame skyriuje rašome apie lietuvių kalbos gryninimą, nurodydami dažniausiai mūsų raštuose ar kasdiniame kalbos vartojime pastebėtas klaidas. Redaktoriams kartais reikia daug padirbėti, kad jiems atsiųsti bendradarbių straipsniai būtų apvalyti bent nuo pagrindinių kalbos klaidų. Gal dažniausia tų klaidų priežastis — svetimų kalbų įtaka: vyresniosios kartos asmenims — rusų ar lenkų, o jaunesniosios — daugiausia anglų. Ypač jaunesniosios kartos spaudos darbuotojai

vergta, kad nėra ten jokios baimės, priespaudos ar žmonių išnaudojimo yra pateikti statistika: tarp 1959 ir 1970 metų 60-69 m. amžiaus žmonių padaugėjo 5,859; 70 ir daugiau metų amžiaus — 2,947-niais žmonėmis, 79-nerių metų amžiaus tame pačiame laikotarpyje padaugėjo 6,624 žm.; 89 m. amžiaus — 1,142 žm.; 99 metų amžiaus padaugėjo 92 žmonėmis. Taip pat pažymima, kad kaimo vietovėse žmonės gyvena ilgiau negu miestiečiai.

"Žmonių sveikatingumas pasiekė palyginti aukšto lygio, todėl sparčiai pradėjo daugėti senyvo amžiaus žmonių", įtikinėja straipsnio autorius. Tuos įrodymus perskaičius, susidaro išpūdis, kad netolimoje ateityje Lietuvoje seneliai visai nustos mirti — kam ieškoti kažkokio pažadėto rojus dausose, jeigu jis čia pat, komunistinės santvarkos sukurtas ant žemės.

turi daug vargo su skyryba, nes lietuvių kalbos skyryba vadovaujasi visiškai skirtingais principais bei pagrindais negu anglų. Tc:d šį kartą ir norime šiek tiek pakalbėti apie skyrybą, bent apie tuos atvejus, kur dažniausiai spaudoje pastebimos klaidos.

Taškas

Su tašku paprastai daug vargo nėra — jis dedamas sakinio pabaigoje, kai nėra reikalo dėti kokią nors kitą ženklą: klausuką, šauktuką ar daugtaškį. Gal dažniau čia pasitaiko klaidos tada, kai jis dedamas ten, kur jo visi nereikia, pvz. po straipsnio antrašės ar po autoriaus pavardės. Taip pat taškas nededamas po raidžių, reiškiančių įvairių matų sutrumpintus pavadinimus, pvz.: m (metras), km (kilometras), g (gramas) kg (kilogramas). Kai kurie, rašydami inicialais Jungtines Amerikos Valstybes, po kiekvienos raidės deda tašką — J.A.V., bet būtų geriau, kad visi vienodai šį sutrumpinimą rašytume be jokių taškų — JAV.

Kablelis

Iš visų skyrybos ženklų kablelis yra dažniausiai vartojamas. Čia paminėsime tik tuos atvejus, kur pasitaiko daugiausia jo vartojimo klaidų.

Tur būt, visiems lengviausia žinoti, kada reikia skirti pagrindinį sakinį nuo šalutinio, nes šalutiniai sakiniai paprastai prasideda žodeliais *nes, bet, kai, kaip, kur, kas, ko* ir t.t. Visi žino, kad prieš tokius žodelius paprastai yra dedamas kablelis. Kai kam daugiau neaiškumų kyla, kai šalutiniai sakiniai yra sutraukti: kai nevartojami tie minėti žodeliai, bet jie išreiškiami pusdalyviais ir padalyviais. Pavyzdžiui: *Jonas, eidamas apsnigtu šaligatviu, paslydo. Eidamas apsnigtu šaligatviu* išskiriamas kableliais, nes tai yra sutrauktas šalutinis sakinyš, įterptas į pagrindinį *Jonas paslydo*. Pilnas (nesutrauktas) šalutinis sakinyš būtų toks: *kai ėjo apsnigtu šaligatviu*.

Jeigu sutrauktas šalutinis sakinyš arba kuri nors aplinkybė virsta tik vienu dalyviu, padalyviu ar pusdalyviu, tai kablelio

nereikia, pvz.: *Jonas eidamas paslydo*. Tačiau dalyvis, padalyvis ar pusdalyvis kartu su prijungtu prie jo šalutiniu sakiniu išskiriamas kableliais, pvz.: *Vaikas, matydamas, kad jau temsta, skubėjo namo*. Reikia atkreipti dėmesį, kad čia pusdalyvis *matydamas* pirmiausia yra atskirtas nuo pagrindinio sakinio *Vaikas skubėjo namo*, o paskui jis yra atskirtas nuo kito pilno šalutinio sakinio *kad jau temsta*. *Matydamas* yra šalutinio sakinio *kai matė* santrauka.

Kai kurie yra klaidingai įsitikinę, kad prieš jungtuką *ir* niekad nededamas kablelis, bet čia priminsime du atvejus, kai prieš jį būtinai reikia kablelio. Prieš *ir* nededame kablelio, kai jis jungia dvi sakinio dalis ar du atskirus žodžius, bet kai jungia daugiau kaip du, kableliai net prieš jungtuką *ir* dedami, pvz.: *Ir vištos, ir antys, ir žąsys yra naminiai paukščiai. Ir vokiečiai, ir lenkai yra mūsų kaimynai*. Taip pat kablelis prieš *ir* dedamas sujungtiniuose sakiniuose, pvz.: *Sugriaudė perkūnas, ir pradėjo lyti. Kartą piemeniukai miške valgė duoną, ir vienas trupiniukas nukrito žemėn*.

Gal nebus suklysta pasakius, kad išsiniuose sakiniuose daugiau pasitaiko klaidų, negu sudėtiniuose. Ypač dažnai užmirštama kableliais išskirti daiktavardinius pažyminius, bet juos išskirti reikia, pvz.: *Mes, lietuviai, turime daug liaudies dainų. Jų vaikai, Marytė ir Jonukas, labai gražiai elgiasi. Amerikos gyventojai, indėnai ir ateiviai, jau yra gerokai susimaišę*.

Priedėlius arba pažyminius, einančius po pažymimojo žodžio, paprastai išskiriame kableliais, pvz.: *Maironis, didysis mūsų poetas, parašė "Pavasario balsus"*. Bet: *Didysis mūsų poetas Maironis parašė "Pavasario balsus"*. Šiame pastarajame sakinyje kablelio nereikia, nes pažyminys eina prieš pažymimąjį žodi. Dar pora šios rūšies pavyzdžių: *Prelatas Mykolas Krupavičius neseniai mirė. Skaitau mūsų rašomosios kalbos tėvo Jono Jablonskio raštus*. Bet: *Mykolas Krupavičius, prelatas, neseniai mirė. Skaitau Jono Jablonskio, mūsų rašomosios kalbos tėvo, raštus*.

Kableliais išskiriame ir priedėlius kartu su jungiamaisiais žodžiais: *būtent, kaip, vardu, vadinamasis, pavyzdžiui, tai yra (t. y.)*. Pvz.: *Du metų laikai, būtent pavasaris ir vasara, man yra gražiausi. Kai kurie šliužai, pavyzdžiui gyvatės, yra nuodingi. Gyveno žmogus, vardu Aleksandras. Žemės palydovą, t.y. mėnulį, jau pasiekė žmogus.*

Kableliais išskiriama tokia sakinio dalis (dažniausiai vietos ar laiko aplinkybė), kuri patikslina prieš ją einančią tos pačios rūšies sakinio dalį. Pvz.: *Už miesto, prie pat kelio, stovėjo vasarnamis. Kovo 17 d., šeštadienį, "Laiškai Lietuviams" rengia koncertą.*

Kai kartojami tie patys arba panašios reikšmės žodžiai išpūdžiui sustiprinti, tai tarp jų kablelis paprastai nededamas, pvz.: *Pagiryje stovėjo maža maža (labai maža) trobelė. Oi, lekia lekia gulbių pulkelis. Giedojo čiulbėjo lakštingala.*

Dar bus naudinga priminti, kad laiškuose ir knygose kableliu skiriame vietos pavadinimą nuo datos, pvz.: Čikaga, 1973.III.

5. Cituojant ar minint kokį nors veikalą, kableliais atskiriama autorius, veikalo pavadinimas, puslapis, pvz.: Maironis, *Pavasario balsai*, 18 psl. arba psl. 18.

Kai kam kyla daug neaiškumų tiesioginės kalbos skyryboje, bet apie tai pakalbėsime kitą kartą.

"Laiškų Lietuviams" konkurso vertinimo komisija po ilgo pasitarimo, labai pasiskirsčiusi nuomonėmis, nutarė duoti premijas už straipsnius, pasirašytus šiais slapyvardžiais: I — Atskalūnei (Ninai Gailiūnienei), II — Saulėgražai (Marijai Eivaitėi), III — Medžiui (Jurgiui Gyliui). Redakcija mano, kad dar yra labai geri ir premijuotini kiti du straipsniai, pasirašyti šiais slapyvardžiais: Nerimas (Gabija Juozapavičiūtė) ir Vaiva (Roma Olšauskaitė). Redakcija už šiuos straipsnius skirs specialias premijas.

Džiaugiamės, kad šiame konkurse labai gražiai pasirodė jaunimas.

KARO VEIDAS — TAI MIRTIES VEIDAS

1946 metai. Amerikos fizikas, J. Robert Oppenheimer, vadovauja atominės fizikos mokslininkams ir išranda atominę bombą, kuri tuometinio Amerikos prezidento Trumano įsakymu buvo numesta ant Hirosimos ir Nagasaki miestų. Karas baigėsi greit. Japonai neteko daugiau kaip 100,000 gyvybių.

Pablogėję santykiai su Sovietine Rusija ir žinios, kad rusai gamina vandenilio bombą, skatino Amerikos vyriausybę rūpintis dar galingesnės bombos gamyba. Oppenheimer ir eilė jo kolegų suabejojo tokio nutarimo teisingumu ir atsisakė projekte aktyviai bendradarbiauti.

1954 metais atominės energijos komisija iš naujo nutarė ištirti mokslininko Oppenheimer lojalumą — ištikimybę Amerikai. Įvykusiame apklausinėjime liudijo jo kolegos-mokslininkai ir jį sekę saugumo agentai. Iškeltos jo ankstyvesnės simpatijos komunizmui, ružavi ir raudoni draugai, nagrinėti jo nusistatymai, ideologija, ištikimybė kraštui ir asmenišką gyvenimą. Padarytas sprendimas Oppenheimer saugumo atestato neatnaujinti.

Oppenheimer bylos eiga buvo tuometiniu pokarinės Amerikos nuotaikų išraiška. Šaltasis karas tarp JAV ir Sovietų iššaukė dešiniųjų ekstremistų gadynę. Oppenheimer byla vyko perdėtos baimės akivaizdoje.

Heinar Kipphardt veikalas "In The Matter of J. Robert Oppenheimer", statytas Goodman teatre, yra apklausinėjimo eigos inscenizavimas. Veiksmas vyksta 2022 kambaryje, atominės energijos komisijos būstinėje, Washingtone, 1954 m. balandžio 12 - gegužės 6 d.

Pagrindinis apklausinėjimo uždavinys yra nustatyti, ar Oppenheimer yra patikimas as-

muo. Komisija ribojasi Oppenheimer ištikimybės svarstymu, bet nepaliečia atominės bombos pasekmių, kurios paveikė Oppenheimerį. Kas atsakingas už Nagasaki ir Hirosimos sunaikinimą? Ar mokslininkas, pagaminęs bombą, žinodamas pasekmes, ar vyriausybės galva, kurio įsakymu bomba buvo pagaminta ir panaudota? Šie klausimai yra esminiai Oppenheimeriui. Ar jis buvo neištikimas Amerikai, atsisakydamas toliau bendradarbiauti vandens bombos gamyboje? Ar jis turi paklusti sąžinei, ar Amerikos vyriausybės įsakymui?

Mokslininkas po ilgų metų darbo susilaukė laimėjimų, garbės, o vėliau buvo apkaltintas. Žiūrovas turi nuspręsti, ar Oppenheimer tikrai buvo kaltas. Turi įsijausti į veikėją mokslininką ir humanistą. Žiūrovui užduodamas klausimas, ar vyriausybė turėjo teisę kištis į mokslininko asmenišką gyvenimą, ar saugumas gali imtis nehumaniškų priemonių, kai viso pasaulio saugumas sprendžiamas.

J. Robert Oppenheimer vaidmenį atliko William Prince. Jo charakteris, taupūs judesiai aiškiai laimėjo žiūrovo simpatijas. Savo subtilumu priminė neseniai Čikagos scenoje pasirodžiusį svečią Henriką Kačinską.

Veikale buvo juntama režisieriaus Gene Lesser ranka. Oppenheimer kaltintojai buvo lyg sąmoningai parodyti šalti, formalūs, net susaržuoti. Tik perskaitęs veikala, galėtum atsakyti, ar tai autoriaus ar režisieriaus tendencija.

Oppenheimer konfliktas yra viso pasaulio drama, kurią Trumano karo sekretorius apibūdina šiais žodžiais: "Karo veidas — tai mirties veidas. Kiekvieno karo vado įsakymas neišvengiamai neša mirtį. .. karas buvo sutrumpintas, bet žmogaus susinaikinimo galimumas padidėjo. .. Visai aišku, kad neturi būti daugiau karų. Nėra kitos išeities".

Šių metų Goodman'o teatro pastatymai pasižymi Amerikos rinktiniais režisieriais:

OLD TIMES (Harold Pinter) rež. Michael Kahn.

SCENES FROM AMERICAN LIFE (A. R. Gurney Jr.) rež. Jerry Adler.

IN THE MATTER OF J. ROBERT OPPENHEIMER (Heinar Kipphardt) rež. Gene Lesser.
THE LADY'S NOT FOR BURNING (Christopher Fry) rež. William Woodman.

Mel Bernhardt režisuojamas veikalas, kuris dar nenustatytas.

Emilija Pakštaitė

APIE 10-16 M. JAUNUOLIŲ AUKLĖJIMĄ

Mielieji Tėvai Jėzuitai,

Labai ačiū už taip gražiai ir sumaniai redaguojamą žurnalą. Galime didžiuotis, turėdami tokį žurnalą, kaip "Laiškai Lietuviams". Bet pageidaučiau, kad būtų daugiau rašoma apie 10-16 m. amžiaus jaunuolių auklėjimą, apie jų pačių formavimąsi, išgyvenimus, problemas.

K. V.

Mieloji Ponia,

Dėkoju už tokius gražius komplimentus. Apie Jūsų minėto amžiaus jaunuolių auklėjimą praeityje jau buvo nemaža rašyta, bet apie tai reikėtų rašyti visuomet, nes čia įvairių problemų niekad netrūksta. Mes vieni visko prirašyti negalime, laukiame bendradarbių. Apie tų jaunuolių išgyvenimus galėtų jie patys parašyti, tad, jeigu pasitaikys proga, paraginkite. Parašykite ir Jūs pati, nes, atrodo, tomis problemomis domitės ir manau, kad daug jų pažįstate.

DAR APIE SPALIO MĖN. VEDAMĄJĮ

Gerbiamas Redaktorius,

Prašyčiau šį mano laišką išspausdinti "Atgarsių" skyriuje. Noriu išreikšti savo pasitenkinimą 1972 m. spalio mėn. vedamuoju, jis buvo labai geras. Atvirai pasakyta tai, ką jau seniai reikėjo pasakyti. Girdėjau, kad kai kam nepatiko. Visų niekad nepatenkinsi. Bet manau, kad daugumas skaitytojų pageidauja tiesos, nežiūrint ar ji mums maloni ar ne. Mes pradėdame užsikrėsti amerikietišku politikų išdidumu. Kiekvienas save laiko išmintingesniu už kitus ir niekina kito nuomonę. Tarp mūsų, lietuvių, yra labai maža bendradarbiavimo ir sutarimo. Dėl visa to daugiausia kenčia eilinis pilietis. Čia mūsų yra tik maža saujelė, tad

nesantaikoms ir skaldymuisi neturėtų būti vietos. Tad šalin išdidumas! Sėskime prie vieno stalo, brėžkime bendrus ateities planus ir, vienas kitam padėdami, sutartinai dirbkime.

A-L.ė G.

SUTINKU 100 PROCENTU

Didžiai Gerbiamas Redaktoriau,

Su dideliu malonumu ir dėmesiu perskaičiau tik ką Tamstos atsiųstą sausio mėn. "Laiškų Lietuviams" numeri. Noriu pareikšti, kad aš, kaip skaitytojas ir "Medicinos" žurnalo redaktorius, 100% sutinku su Tamstos redaguojamo žurnalo linija ir asmenišku nusistatymu bei filosofija, liečiant lietuvių gyvenimą ir jų tarpusavio santykius tremtyje. Ypač petys i petį einu su Tamstos pareiškimu "Atgarsių" skyriuje, kur svarstomas klausimas, kaip vadinti mūsų paliktą Tėvynę — Lietuva ar okupuota Lietuva.

Su geriausiais linkėjimais

Dr. Henrikas Armanas

AR TAI DALTONIZMAS?

Gerbiamieji,

Siunčiu prenumeratos mokestį už "Laiškus Lietuviams", bet jeigu jie vis labiau ružavės, tai būsiu priverstas prenumeratos atsisakyti.

M. Š

Gerbiamasis,

Tiems, kurie mano, kad "Laiškai Lietuviams" ružavėja ar raudonėja, labai draugiškai patariame pasitikrinti akis, nes čia gali būti išsivystęs daltonizmas (nesugebėjimas skirti spalvų). Tokiems asmenims griežtai draudžiama vairuoti automobilį, nes, nesugebant atskirti žalios spalvos nuo raudonos, gali įvykti didelių nelaimių, ypač gatvių sankryžose.

NESUSIPRATIMUS BAIGTI GRAŽIUOJU!

Gerbiamas Redaktoriau,

Labai norėčiau, kad ši mano laiškėlių idėtumėte į "Atgarsių" skyrių. Neiškenčiau ir parašiau, nes šiuo metu Čikagos lietuvių spaudoje pagyvėjo įvairūs ginčai. Pradėjo vieni kitus kaltinti, įtarinėti, vietoj kovos prieš okupantą, kovoja lietuvis prieš lietuvi. Kai kurie rašėivos rašo ir kalba visuomenės vardu. Niekas visuomenės susirinkimų nešaukė, niekas visuomenės neatsiklausė, jokių balsavimų nebuvo ir niekas nemėgino patikrinti, kas jos vardu gali kalbėti. Visuomenė pasidarė skraistė, kuria dangstosi tie rašėivos ir įvairių grupelių vadai. Atrodo, kad tik jie vieni turi įga-

liojimus visuomenės vardu kalbėti, kitiems grasinti ir prasimanytais gandai žeminti.

Neseniai labai grubiai spaudoje buvo užpultas ir "Laiškų Lietuviams" redaktorius ("Laisvojoje Lietuvoje", "Naujienose", "Dirvoje"). Kun. J. Vaišnio darbai, spauda, jaunimo auklėjimas, skautiška veikla, religinis ir tautinis auklėjimas, kalba už jį patį. Š.m. sausio mėn. "Laiškų Lietuviams" numeryje jis labai švelniai paaiškina ir mandagiai atsako savo oponentams į jų priekaištus. Atsakymuose dvelkia atlaidumas ir lietuviška krikščioniška dvasia.

Š. m. vasario mėn. 10 d. "Naujienos" savo vedamajame T. Vaišnių įvertina ir labai gražiai atsiliepia apie jo toleranciją kitaip galvojančiams, apie jo apsiskaitymą ir gerą valią. Atrodo, kad "Naujienos" ankstyvesnius savo aprašymus (daugiausia paimtus iš "Laisvosios Lietuvos") sušvelnina ir lyg atsiprašo. Tai yra gražu ir girtina, tai viena iš dorybių nesusipratimus baigti gražiuoju.

To vedamojo pabaigoje "Naujienos" pataria T. Vaišniui klausyti Cicero klebono, bet juk T. Vaišnys Cicero klebonui nepriklauso — jo klausyti turi jo paties vikarai.

Gražu, kad "Naujienos" savo ankstyvesnius rašinius bent sušvelnino, bet negražu, kad kiti laikraščiai savo grubių užsiuolinimų ir prasi-mantų gandų neatšaukė.

J. Kaunas

Mielasis skautininke Kaunai,

Su Jumis teko būti ne vienoje skautų stovykloje ir pažinti Jūsų švelnų charakterį ir neabejotiną objektyvumą. Dėkoju už Jūsų draugiškus, čia pasakytus žodžius. Nors aš ne su visomis tame Jūsų minėtame "Naujienų" vedamajame pareikštomis mintimis sutinku, bet vis tiek tas rašinys buvo kultūringas. Jo autoriui tebūna čia viešas pagyrimas. Tik teko girdėti, kad "Naujienoms" buvo atsiųsta ir daugiau straipsnių, priešingų tiems Jūsų minėtiems šmeižtams, buvusiems spaudoje. Iki šiol jų "Naujienose" nematėme. Gaila. Jeigu jie būtų buvę į laikraštį idėti, tai manau, jog būtų padidėjęs ne tik jo objektyvumas, bet ir skaitytojų skaičius.

STEBIUOSI JŪSŲ KANTRYBE

Gerbiamasis Redaktoriau,

Stebiuosi Jūsų kantrybe. Jau kelinti metai vis stebiu, kad, išėjus naujam "Laiškų Lietuviams" numeriui, "Draugo" kultūriniame prie-

de būna trumpa šio žurnalo apžvalga. Tikrai puiku, kad mūsų laikraščiai ir žurnalai vienas kitą pamini, pareklamuoja ir kultūringai pakritikuoja. Tačiau minėto kultūrinio priedo naujų leidinių apžvalgininkas vis kartais pasistengia vienu ar kitu būdu įgnybti, dažniausiai be jokio reikalo ir be jokio pagrindo. Neteiko matyti, kad Jūs į tai kada nors būtumėte reagavęs. Tikrai esate kantrus. Štai kad ir šių metų pirmojo numerio apžvalga. Apžvalgininkui užkliuvo vedamasis, kuris tikrai yra puikus. Jūs ten rašote, kad reikia vengti visa to, kas mus skaldo. Patariate kalbėtis, diskutuoti. Kultūringos diskusijos turėtų mums padėti geriau suprasti vienas kito nuomonę, turėtų jungti, o ne skaldyti. Jeigu pastebėtume, kad tos diskusijos ne jungia, o skaldo, tai ženklas, kad jos nekultūringos. Tokių diskusijų Jūs patariate vengti. Bet man tikrai yra nesuprantama to kultūrinio priedo apžvalgininko kultūros samprata, kad patarimą vengti nekultūringų diskusijų jis laiko nekultūringu ir nepamaldžiu (žr. "Draugas", š.m. vasario mėn. 17 d.). Reiškia, jeigu nori būti kultūringas ir pamaldus, tai ir toliau nekultūringai su kitais barkis, juos šmeižk ir niekink.

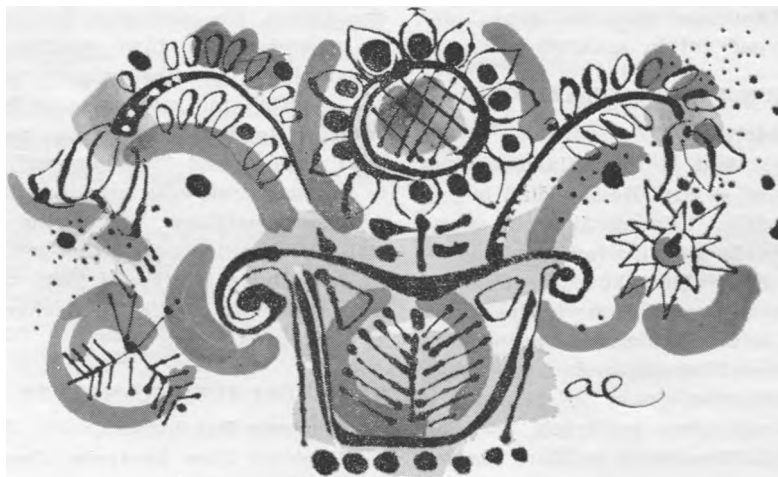
Jus gerbianti A. R.

Gerbiamoji,

Ačiū už komplimentą. Kantrybė yra graži dorybė. Norėdamas ir toliau pasilikti kantrus, neatsakysiu nė į tą paskutini Jūsų minimą "įgnybimą".

Išnašos iš A. Paškaus straipsnio "Utopija ar chaosas" (žiūr. 75 psl.)

1. Z. R. Brustein, *Revolution as Theatre*, New York: Liveright Publishing Co., 1971.
2. Žr. W. Laqueur, *Reflections on Youth Movements*, Commentary, June, 1969.
3. Pig. T. J. Cottle, *The Prospect of Youth*, Boston: Little Brown, 1972, 212-13.
4. Esama pvz. labai puikių spausdinių teologijos, filosofijos ir psichologijos srityse. Tą pati, nors rečiau, galima užtikti filmų ir teatro pasaulyje.
5. Op. cit., 28.
6. D. Yankelovich studijoje "The Changing Values on Campus" sakoma, kad dauguma studentų (78%) tiki, kad geriausias būdas pasiekti socialinį pakeitimą yra darbas pačioje bendruomenėje. Pasitraukimas iš jos ar kovojimas prieš ją tikslo nepasieks. Taipogi didžiulė dauguma (87%) studentų išpažįsta tradicines vertybes: pagarbą tėvams, autoritetą, pelno teisę prekyboje.
7. Teilhard de Chardin, *Human Energy*, (vertė J. M. Cohen), New York: Harcourt Bruce Jovanovich, Inc., 1969, 72.
8. Teilhard de Chardin, Op. cit., 76.
9. Žr. M. McCauley, *Utopian Alternatives*, *The Critic*, July-August, 1972.
10. Žr. Z. Brzezinski, *Between Two Ages, America's Role in the Technetronic Era*, New York: The Viking Press, 1970, 101.
11. Žr. Z. Brzezinski, Op. cit., 100.

ATSIUSTA PAMINĖTI

Janina Narūnė. TRYS IR VIENA. Jaunystės atsiminimai. Tai yra autorės atsiminimai apie keturis rašytojus: Gabrielę Petkevičiūtę, Balį Sruogą, Jurgį Savickį ir Juozą Švaistą-Balčiūną. Knyga galima įsigyti pas platintojus arba "Naujienose", kur knyga buvo išspausdinta. Kaina 3 dol.

XX-jo amžiaus NEDERLANDU POEZIJOS rinktinė. Sudarė ir išvertė Zenta Tenisonaitė. Į lietuvių kalbą išversti įvairių Nederlandų poetų rinktiniai eilėraščiai. Spaudė "Nida", Anglijoje. 176 psl., kaina 2.50 dol.

A. Tyruolis. TEN, KUR NEMUNAS BANGUOJA. Skaitymai lituanistinių mokyklų šeštajam skyriui. Antras pataisytas leidimas. Išleido JAV LB švietimo Taryba 1972 m. Knyga gražiai iliustruota Zitės Sodeikienės.

Sofija Jonynienė. TĖVŲ NAMELIAI BRANGŪS. Skaitymai lituanistinių mokyklų penktajam skyriui. Išleido JAV LB Švietimo Taryba 1973 m. Iliustravo Ada Korsakaitė-Sutkuvienė.

THE VIOLATIONS OF HUMAN RIGHTS IN SOVIET OCCUPIED LITHUANIA. A Report for 1972. JAV Lietuvių Bendruomenės paruoštas leidinys anglų kalba. Šiame 88 puslapių leidinyje yra labai daug įdomios ir naudingos medžiagos ypač tiems, kurie nori kitačiau supažindinti su dabartine Lietuvos padėtimi.

TECHNIKOS ŽODIS, nr. 5-6, 1972 m. Leidžia Amerikos Lietuvių Inžinierių ir Architektų Sąjunga. Vyr. redaktorius — G. J. Lazauskas. Prenumerata — 6 dol. metams.

LIETUVIŲ JAUNIMAS, 1972 m. Pasaulio lietuvių jaunimo informacinis laikraštukas. Šio jaunimo leidinio kalba jau žymiai pagerėjusi, bet vis dėlto dar galima daug ką prikišti. Tikimės, kad jis nuolat tobulės ir jungs mūsų jaunimą bendram darbui.

NUOŠIRDI PADĖKA "LAIŠKU LIETUVIAMS" RĖMĖJAMS

Po 10 dol. aukojo: V. Miknienė ir Jonas Klimas.

Po 5 dol. aukojo: I. Deksnys, E. T. Saudinaitis, J. Vembrė, O. Jankevičiūtė, J. O. Petrikas, S. Jurskytė, Pr. Kudreikis, Al. Traška, E. Ekertaitė, O. Veleikis, L. Murauskas, O. Dargienė, A. Kašuba, N. Šumskienė, N. R. Botyrius, J. Jodelė, J. Jagėla, E. Žilinskas, St. Lipčius, Br. Konauka, kun. P. Sabulis, Pr. Sosė, J. Butkus, I. Valančius, J. Leberis, kun. J. Pragulbickas, K. Pabedinskas, kun. J. Grabys, J. Raišienė, V. Jarmienė, J. Kaknevičius, O. J. Gečius, A. Bridžius, L. Gudis, T. Zailskienė, J. Kijauskas.

4 dol. aukojo S. Blynas.

Po 3 dol. aukojo: V. Remeikis, L. Vedeckas, V. Širmulienė, A. Dagilis, A. Ramonaitienė, N. Norris, S. Charžauskienė, M. Galeckas, V. Akelaitis, S. Jonynienė, I. Kerelienė, J. Balnionis, T. Kojelis.

Po 2.50 dol. aukojo: A. Škėmienė ir V. Rusa.

Po 2 dol. aukojo: S. Žumbakienė, Pr. Jakubaitis, M. Pauliukonis, A. Smolinskas, M. Mikeliūnas, I. Smieliauskienė, J. O. Motėjūnas, M. Kvedaras, S. Rutkus, E. Arlauskienė, M. Pečiulis, A. Bliūdžius.